

ДНЕВНИКЪ

(стенографически)

на

XI^{то} Обикновено Народно Събрание

(първа извънредна сесия).

XIX заседание, четвъртъкъ, 22 мартъ 1901 г.

(Отворено въ 2½ ч. слѣдъ пладнѣ подѣ прѣдсѣдателството на прѣдсѣдателя г. Иванъ Ев. Гешовъ.)

Прѣдсѣдателъ: (Звъни.) Засѣданието се отваря.

Секретарь г. Урумовъ, ще прочете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь Апостолъ Урумовъ: (Прочита списъка. Отсѣтствуватъ г. г. прѣдставителитѣ: Вълчо Гьоконъ, Найдень Кормановъ, Д-ръ Паскалъ Табуриновъ, Димитъръ Баневъ, Юмеръ Юмеровъ и Хаджи Яхя Юмеровъ.)

Прѣдсѣдателъ: Отъ 149 души прѣдставители отсѣтствуватъ 6.

Секретарь г. Козаревъ има да прочете вчерашния съкратенъ протоколъ.

Секретарь Никола Козаревъ: (Прочита съкратениятъ протоколъ отъ XVIII-то заседание.)

Прѣдсѣдателъ: Има ли нѣкой да иска думата върху прочетения протоколъ, г-да? (Никой не се обажда.) Тѣй като ниеой не иска думата, протоколътъ се приема.

Разрѣшенъ е отпускъ на народния прѣдставитель Етемъ-Ефенди Хасановъ 10 дена.

Постъпилъ е законопроектъ отъ Министерството на Вжтрѣшнитѣ Работи за възстановление общинската берия „бачъ“. Ще се раздаде на г. г. народнитѣ прѣдставители и ще се тури на дневенъ редъ между другитѣ законопроекти, които чакатъ още първото си четене.

Пристѣпяме къмъ дневниятъ редъ. На дневенъ редъ имаме:

I. Допълнителенъ докладъ на комисията по провѣрката на изборитѣ по избора, станалъ въ Ихтиманската околия, и докладъ по изборитѣ станали въ околитѣ:

1) Горнѣ-Орѣховска, 2) Кесаревска, 3) Рупчоска, 4) Османъ-Пазарска и 5) Каваклийска.

II. Второ четене на законопроекта за отмѣнение закона и наредбитѣ за печата и

III. Първо четене: 1) на Законопроекта отъ Министерството на Вжтрѣшнитѣ Работи, за административното дѣленіе територията на държавата; 2) Прѣдложенията отъ Министерството на Финанситѣ: а) за продаване по доброволно съгласие на безземелното население отъ Балчикската околия нѣкои държавни земи, находящи се въ сѣщата околия; и б) за подаряване държавна земя, върху която се прѣмѣства с. Ала-Даглии, Сливенска околия, и 3) Законопроекта за допълнителенъ свѣрхсмѣтенъ кредитъ отъ 3.000.000 л.

Г-нъ докладчикъ има думата за единъ допълнителенъ докладъ по Ихтиманския изборъ.

Докладчикъ Манолъ Златановъ: Г-да прѣдставители! По поводъ дадената контестация по този изборъ искаха се свѣдѣния отъ прокурора при Пазарджишкия окръженъ сѣдъ, и той съ отношение № 720 отъ т. г. донася слѣдующето: (Чете.)

„Отъ слѣдствието, което е водено по тоя случай, става извѣстно, какво прѣзъ дена на избора имало е шайка, повечето състояща се отъ млади момчета, която се явява прѣдъ изборното мѣсто и почнува да хвърля съ камъни въ избирателитѣ; отъ тѣхъ уплашени, почнали да бѣгатъ. Заявителътъ Пеневъ, тоже като е бѣгалъ, минава покрай старшия стражаръ Стефановъ, а тоя замахва та го удара съ шапката си по главата. Слѣдствието не открива повече нищо за дѣйствието на шайката — дали тя е сполучила

да попрѣчи на избора или не, и ако да, то отпослѣ, дали всичко се е умиротворило, и дали пакъ наново избирателитѣ сж могли да отидатъ свободно да гласоподаватъ; защото, то (слѣдствието) е водено изключително за установяване факта за нанесения ударъ на Ст. Пеневъ. Дѣлото е свършено и ще се внесе въ сѣда съ обвинителенъ актъ.

„Свѣденията, които съмъ въ положение да дамъ и, които слѣдватъ надолѣ, се отнасятъ до дѣйствиата на полицията и на прѣдводителствуваната и покровителствуваната отъ нея шайка, вѣнъ отъ града Ихтиманъ, при, и близо до Ихтиманската гара, и то, направени съ цѣль за да се възпрѣпятствува на частъ отъ избирателитѣ да отидатъ въ гр. Ихтиманъ да гласоподаватъ.

„Въ самия денъ на избора (28 януарий) въждѣ 10—11 ч. прѣди обѣдъ, прѣдъ кръчмитѣ при Ихтиманската гара сж наошли около 200 души избиратели отъ с. с. Стамболово, Кованлъжа, Очуша и Калаларъ. Отъ тукъ слѣдъ малка почивка, тѣ сж искали групомъ да отидатъ въ гр. Ихтиманъ за да гласоподаватъ. Въ сѣщото почти врѣме, или слѣдъ малко, дохождатъ тукъ отъ Ихтиманъ двама конни стражари Петъръ Таневъ Рачовъ и Стоянъ Атанасовъ Кирезовъ. Отъ тѣхъ първиятъ влиза въ кръчмата на Никола Ив. Булбуловъ, дѣто е имало селяни избиратели, да имъ казва да вѣрватъ да гласоподаватъ, а другиятъ съ коня си е ходилъ прѣдъ тѣлната избиратели да я спира да не отива къмъ града. Послѣ излиза отъ кръчмата и другия стражаръ. Слѣдъ това стражаритѣ сж искали да заловятъ одного отъ избирателитѣ, подъ прѣдлогъ че носилъ и вадилъ револверъ, но другаритѣ му не сж го давали. Въ това врѣме, ужъ споредъ казането на нѣкои лица, билъ ударенъ съ тояга стражарѣтъ Петъръ Таневъ, отъ което той падналъ мъртавъ на земята и така стоялъ неподвижно нѣщо около $\frac{1}{2}$ ч. Но, споредъ обясненията на кръчмаря Никола Балбуновъ, който слѣдъ падането на стражара отишелъ да го залива съ вода за да се свѣсти, той, стражарѣтъ, не билъ ударенъ и прѣбитъ, а се прѣструвалъ за такъвъ; защото, когато стражарѣтъ видѣлъ, че ще го поливатъ съ вода, минутно става и казва, че нѣма нужда отъ вода; слѣдъ това трѣгва пѣшкомъ да си настигне коня, който билъ забѣгналъ къмъ Ихтиманъ. Като го настигва, качва се на него и бързо отива къмъ града.

„Послѣ малко, сѣщиятъ, заедно съ стражара Кирезовъ, който по-рано е отишълъ въ града да съобщи за станалото при гарата, още съ горския държавенъ стражаръ Петъръ Игнатовъ иа кѣзния стражаръ Атанасъ Делеизовъ, на коне сж дошли отъ къмъ града на мѣстото при гарата; отидрѣ имъ е вѣрвяла тѣлна отъ около 50—60 души, вѣоржени съ сопи.

„Стражаритѣ, съ пристигането си, първи, съ извадени шашки, сж нападнали избирателитѣ, като сж искали отъ тѣхъ тогава, който е ударилъ стражара Рачовъ; на това избирателитѣ съ „ура“ сж се отправили къмъ стражаритѣ, които отстъпили. Послѣ стражаритѣ пакъ нападатъ, — селянитѣ ги посрѣщатъ пакъ съ „ура“ — стражаритѣ пакъ отстъпватъ. Тогава селянитѣ политатъ подирѣ

тѣхъ, но безъ да посѣгатъ да биятъ. Въ това врѣме тѣлната, която по-прѣди идѣше отъ къмъ града, задъ стражаритѣ извика силно „ура“, „дрѣжете“, и всички, во главѣ стражаритѣ, налитатъ върху избирателитѣ, които уплашени се разбѣгватъ назадъ. Тогава стражаритѣ съ шашки, а тѣлната (шайкаджии) съ сопи почнали да гонятъ и биятъ избирателитѣ, кой кого дѣ стигне. Така, по сериозно сж били наранени: Пешо Ивановъ отъ с. Очуша, Ангелъ Стояновъ и Иванъ Станоевъ отъ с. Кованлъжа, а други по-слабо. По тоя начинъ, всичкитѣ избиратели сж били пропѣдени и не сж могли да отидатъ въ гр. Ихтиманъ да гласоподаватъ.

„Друго, сѣщата тая тѣлна шайкаджии, во главѣ пакъ стражаритѣ, се е опитала да пропѣди и възпрѣпятствува да отидатъ въ гр. Ихтиманъ, нѣщо около 50 души избиратели отъ селата: Живково, Тадумларъ и Хаджи-Амза, когато тѣ сж отивали за въ града по Самоковското шосе, но не могла да достигне цѣльта си, защото селянитѣ сж насилили и така си пробии пѣтъ за града.

„Тия сж свѣденията, които мога да дамъ, г-не Министре, основайки се на даннитѣ, разерити отъ слѣдствието по оплакванията за насилията, вѣршени по избора въ гр. Ихтиманъ.“

Други свѣдѣния не дава. При туй прави бѣлѣжка, че дѣлото е свършено и ще се внесе въ сѣда съ обвинителенъ актъ. Комисията, като изслуша този рапортъ на прокурора, като взе прѣдъ видъ, че съ него по единъ най-положителенъ начинъ се подкрѣпя това, което е изложено въ контестацитѣ, намѣри, че Ихтиманскиятъ изборъ е опороченъ и неправиленъ, и затуй трѣбва да бѣде касиранъ и по сѣщество, независимо отъ туй, че избраниятъ неудовлетворява условието за избираемостъ.

Прѣдсѣдателъ: Има отъ снощи нѣкои г. г. прѣдставители, които сж искали думата.

Г-нъ Найчо Цановъ има думата.

Найчо Цановъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Азъ бѣхъ си турилъ за начало твърдѣ малко да говоря по изборитѣ, заради туй, защото искахъ да слушамъ всички тѣзи, които желаятъ да взематъ думата по тѣзи въпроси, и слѣдъ като прѣцѣния всички доводи за и противъ, да вдигна рѣката си съ пѣлно убѣждение, че я вдигамъ добросѣвѣстно въ полза на касирането или утвѣрженето на единъ депутатъ, толкова повече, защото забѣлѣзахъ, че има мнозина, които желаятъ да говорятъ въ настоящата сесия. Ако вземахъ думата по настоящия изборъ, то не е за друго, а за да покажа още веднажъ оттукъ, доколко хората при разнитѣ обстоятелства могатъ различно да гледатъ на единъ и сѣщи въпросъ. Което съ перо се напише, казва руската поговорка, това не е възможно и съ секира да се изчегърта. За голѣмо съжаление, но г. Генадиевъ и г. Грековъ, които вчера взеха думата по настоящия изборъ, говориха така, че тази поговорка напѣлно може да се отнесе къмъ тѣхъ. Тѣ сж говорили по-миналата година, но не сж прѣдполагали, че сѣщо такъвъ

единъ идентиченъ случай ще се яви днесъ, за да защитатъ онова, което нѣкога сж опровергавали.

Настоящиятъ изборъ бѣше подложенъ въ провѣрочната комисия. Прѣдъ видъ на обстоятелството, че избраниятъ тамъ кандидатъ за народенъ прѣдставителъ не прѣдставлява качествата, които изисква избирателниятъ законъ, за да бжде той приетъ за депутатъ, комисията ненамѣри за нужно да разгледа по-нататъшниятъ въпроси, относително правилността или неправилността на избора, защото прѣсмѣтна, че безцѣлно ще е да се занимава Народното Събрание съ този въпросъ, когато ясно бѣше прѣдъ всички, че той не е избираемъ. Когато се изтъкна този въпросъ прѣдъ комисията, никой не взе думата да каже нѣщо противъ това обстоятелство, защото тоя въпросъ е билъ разрѣшаванъ вече отъ прѣдишнитѣ Събрания, защото този чл. 45 е изтълкуванъ вече отъ прѣдишнитѣ Събрания, и, друго, защото самиятъ кандидатъ съзнаваше въ комисията неизбираемостта си. (Петъръ Поповъ: Не е истина то!) Моля Ви се. Никой не се съгласи да дебатира по-нататъкъ върху другия въпросъ — въпросътъ дали изборътъ е законенъ или незаконенъ, дали е правиленъ или неправиленъ, остана да се разрѣши само тогава, ако Народното Събрание, противъ мнѣнието на комисията, се произнесе, че избраниятъ е избираемъ по нашия избирателенъ законъ. И азъ мисля, че почитаемото Народно Събрание аслж би трѣбовало съ този въпросъ да се занимае днесъ. Нѣма нужда да се говори върху правилността или неправилността на избора, макаръ че отъ доклада, който се направи вчера и отъ допълнителнитѣ свѣдѣния, които ни се дадоха днесъ отъ тая трибуна, не само избраниятъ отъ Ихтиманска околия нѣма качество на избираемъ, споредъ нашия избирателенъ законъ, но изборътъ е опороченъ и по самото сжщество дотолкова, щото избраникътъ по никакъвъ начинъ не би могълъ да занимава скамейката на народенъ прѣдставителъ, ако не искаме да унижимъ, да погазимъ волята на нашитѣ избиратели, волята на Българския народъ. Та, г-да, азъ се чужда даже на смѣлостта на такъвъ единъ избраникъ, че той може и слѣдъ това да дойде тукъ и защитава своя изборъ. Тукъ имаме протоколи, тукъ имаме дневници на избирателнитѣ бюра, тукъ имаме контестации на маса избиратели, тукъ имаме и рапорта на прокурора отъ слѣдствената властъ, рапорта на прокурора, който е основанъ на онѣзи слѣдствия, на онѣзи обективно добити свѣдѣния отъ единъ слѣдователъ.

Днесъ, когато се разглеждаше въпросътъ по този пунктъ въ комисията, нѣкои, безъ да мотивиратъ своето искане, поискаха да се отложи изборътъ за анкета, защото, казваха, добръ ще бжде Народното Събрание да провѣри тѣзи факти, които прокурорътъ ни е доставилъ тукъ въ Народното Събрание. Мисля, че за анкета не е възможно да се повдига дума, заради това, защото слѣдственитѣ власти напълно потвърждаватъ онѣзи контестации, които се прочетоха тукъ въ почитаемото Народно Събрание. Слѣдственитѣ власти не сж партизански учрѣждения. Сждебнитѣ власти сж независими, и ако тѣ ни сж прѣдставили извѣстни свѣдѣния, съ които се опорочава по единъ най-

категорически начинъ изборътъ, станалъ на 28 януарий въ Ихтиманъ, мисля, че каквато анкетна комисия и да пратимъ, повече отъ това не можемъ да добиемъ. Анкетната комисия, която ще отиде, само ще продължи повече врѣмето и ще изхарчи нѣколко нещастни пари, на още по-нещастната наша хазна. Намъ ни се говорѣше, че ние не трѣбва да имаме особена вѣра на слѣдственитѣ власти, защото едно правителство всѣкога може да накара единъ прокуроръ или единъ слѣдователъ да фалшифицира извѣстни данни. Съ това не съмъ съгласенъ. Азъ издигамъ гласа си въ защита на нашитѣ сждебни учрѣждения. Тѣ сж били единствената гаранция на българскитѣ избиратели досега, защото къмъ тѣхъ всѣкога сме отправяли нашитѣ погледи. Ние не сме изказвали съмнѣния въ безпристрастието на нашитѣ сждилица въ прѣдишнитѣ режими, не — намъ не сж ни давали сждилица, намъ не сж ни давали правосудие. Ние въ Видинъ, напр., сме възбудили повече отъ 200 процеса, срѣщу беззаконията на полцията, срѣщу беззаконията на властующитѣ лица, но нито единъ не е достигналъ до слѣдственитѣ власти и съмъ увѣренъ, че единъ поне отъ тѣхъ, ако бѣше дошълъ прѣдъ слѣдователя, щѣше да достави онѣзи свѣдѣния, които сж необходими за да се открие истината и прѣстѣпницитѣ щѣха да намѣрятъ скамейката на подсжимитѣ. Намъ досега не сж ни давали правосудие. Ако ние научимъ българскитѣ граждани, ако дадемъ на българския народъ възможността свободно, въ всѣко врѣме да може да възбужда прѣслѣдвания срѣщу управницитѣ и да ги тегли прѣдъ сждилицата, азъ съмъ увѣренъ, че тѣхнитѣ интереси ще бждатъ обезпечавани, тѣхната свобода ще бжде закрилена, защото, казвамъ, че противъ сждилицата ние не можемъ да бждемъ злѣ настроени и никога не сме хвърляли калъ противъ тѣхъ. Тѣй щото, тѣзи нѣща, прѣдставени по настоящия изборъ, като идатъ да потвърдятъ контестациитѣ, и като знаемъ, че сж нѣща, които сж прѣдставени по единъ най-обективенъ начинъ, произнасямъ се съ чиста съвѣсть, че по настоящия изборъ нѣма нужда отъ никаква анкета.

Но по въпроса, повдигнатъ отъ г. Грекова и отъ г. Геннадиева. Този въпросъ най-много ме интересуваше и съжалявамъ, че още вчера не можахме да се занимаемъ съ него, когато стояха въ Народното Събрание на скамейкитѣ си тия г-да. Днесъ ги нѣма. Тѣ не смѣятъ да дойдатъ, защото ще се изобличатъ съ самитѣ тѣхни думи, които сж записани въ дневницитѣ. Г-нъ Геннадиевъ по-прѣди бѣше тукъ, но излѣзе. За г. Грекова още снощи му се възрази, така щото, отъ самото обстоятелство, че той на минутата сѣдна на мѣстото си и не можа по-нататъкъ да продължава, се доказва, доколко бѣше смутенъ той въ своитѣ доводи. Той заяви, че човѣкъ трѣбва да бжде ограниченъ за да може да тълкува закона тѣй, както го тълкуваха тукъ нѣкои наши приятели. Е, г-нъ Грековъ, значи Вие сте били ограничени, когато сте тълкували закона по-миналата година; а Вашиятъ гласъ тогава бѣше по-авторитетенъ, защото бѣше гласътъ на министъръ-президента. И Вие сте тълкували закона тогава тъкмо тѣй, както и ние го тълкуваме сега. Но най-интересенъ е г. Геннадиевъ. Той

е човѣкъ съ съвѣсть такава, която се върти на колело. (Смѣхъ.) Прѣдставѣте си, възможно ли е да има толкова голѣмо тупе единъ човѣкъ, за да може въ Народното Събрание да говори: „Азъ не съмъ взималъ участие въ Народното Събрание по избора на Ранкова, не съмъ билъ тукъ, не съмъ говорилъ и не съмъ гласувалъ.“ (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: По избора на Рачева!) На Ранкова. А между впрочемъ въ дневника, като наченѣте отъ стр. 263—265, ще видите рѣчта на г. Геннадиева, отъ трибуната даже, относително избора на г. Ранкова. (Г-нъ Д-ръ Никола Геннадиевъ влиза въ залата.) Добръ че дойдохте г. Геннадиевъ! (Д-ръ Никола Геннадиевъ: Нарочно за туй ида, г-нъ Цановъ!) Г-нъ Геннадиевъ тълкуваше тогава члена по въпроса за г. Ранкова, който е служилъ като инспекторъ въ Кюстендилската околия, а е билъ избранъ за прѣдставителъ отъ Дупнишката околия. Ето думитѣ на г. Геннадиева, на стр. 264: (Чете.) „Законътъ казва, че чиновникитѣ сж неизбираеми докато сж на служба; но това изключение се простира и по-нататъкъ, слѣдъ излизането отъ служба, именно шесть мѣсеца прѣди произвеждането на изборитѣ, трѣбва да не сж били на служба въ окръга, въ който искатъ да бждатъ избрани.“ По-надолу той е продължилъ: (Чете.) „Второто тълкувание къмъ което се присъединявамъ и което се прие единъ път въ Народното Събрание е, че чиновникътъ не може да бжде избираемъ само въ окръга, въ който е служилъ, ако не сж се изминали шесть мѣсеца отъ деня, когато е подалъ оставка, или е билъ уволненъ.“ И най-послѣ, г. Геннадиевъ заключава най-добросъвѣстно, както заключи най-добросъвѣстно и вчера, така: (Чете.) „Затуй заключавамъ, че трѣбва да се приеме тълкуванието на провѣрочната комисия, защото е единственото правилно тълкувание на закона.“ (Д-ръ Никола Геннадиевъ: И сега съмъ на туй мнѣние!) Кажете, г-нъ Геннадиевъ, кога правилно сте тълкували закона, вчера ли, или лани?

Д-ръ Никола Геннадиевъ: Позволѣте ми една дума: въ окръга, казвамъ, ако му се е простирала служебната обязаность. Г-нъ Ранковъ бѣше окръженъ училищенъ инспекторъ на двѣтъ околии: Дупнишката и Кюстендилската. (Гласове: Ааа! — Смѣхъ.) Г-нъ Пчелински е тукъ и той може да каже. Направѣте справка и ще видите, че е тъй. Азъ съмъ говорилъ: „Когато вѣдомството му се простира въ окръга.“ А това е важно. Мисля, че говоря на единъ човѣкъ съ претенциитѣ на юристъ и вѣрвамъ, че ще ме разбере.

Найчо Цановъ: (Продължава.) Само тия кратки бѣлѣжки имахъ да направя и за туй заключавамъ, че по сжщество изборътъ е опороченъ, и че самиятъ избраникъ нѣма качеството на избираемъ.

Д-ръ Никола Геннадиевъ: Вие тогазъ на какво мнѣние сте били?

Прѣдсѣдателъ: Г-нъ Мисловъ има думата.

Цоло Мисловъ: Отказвамъ се.

Прѣдсѣдателъ: Г-нъ Пешевъ има думата.

Петъръ Пешевъ: Азъ искахъ думата по другъ въпросъ, който бѣше за отлагането.

Прѣдсѣдателъ: Нѣма другъ да е искалъ думата. Г-нъ Поповъ ако желае, да даде нѣкои обяснения.

Петъръ Поповъ: Г-да народни прѣдставители! (Гласове: Отъ трибуната, отъ трибуната!) Не, оттукъ ще говоря. Нека да стоя тукъ, на мѣстото си.

Азъ най-напрѣдъ ще отговоря на г. Цанова, който казва, че и самиятъ кандидатъ въ комисията билъ съгласенъ, че този чл. 45 отъ избирателния законъ засѣга и него. Това не е истина, г-да. Азъ говорихъ нѣколко думи въ комисията и всичкитѣ членове, които присѣтствуваха въ тая комисия, могатъ да потвърдятъ туй нѣщо. Азъ казахъ тогава, че въ 1899 г., когато се е отворилъ въпросъ за г. Рачова, който справедливо бѣше касиранъ, защото бѣше членъ въ окръжния съдъ въ Търново, уважаемиятъ Министъръ на Външнитѣ Работи, г. Д-ръ Даневъ казалъ слѣдующето нѣщо: (Чете.) „Ако търсимъ духа на закона, ще видимъ, че чл. 45 е създаденъ съ цѣль да не може да се влияе върху избирателитѣ; да се оставатъ избирателитѣ свободни отъ ония връзки, които по-прѣди сж свързвали чиновника съ населението.“ По-нататъкъ г. министърътъ е продължилъ: „Законодателятъ е искалъ да отстрани отъ правото на избираемость тѣзи, които могатъ съ своето положение — тукъ „положение“ се разбира „служба“ — съ своето положение да иматъ извѣстно влияние върху избирателитѣ.“ Е, г-да народни прѣдставители, съ моята служба, като учителъ въ гимназията, какво влияние, какви връзки мога да имамъ азъ съ населението въ Ихтиманската околия? Тукъ се говорѣше за нѣкой инспекторъ, че билъ касиранъ. Инспектори разбирамъ да бждатъ касирани, защото по духа на сжщия членъ и по моето разбиране, трѣбва шесть мѣсеца прѣди указа да подадатъ оставката си административни и сѣдебни чиновници, както и училищни инспектори, каквито и да сж тѣ, било окръжни инспектори или околийски. Щомъ сж инспектори, тѣ чрѣзъ своята служба влияятъ върху населението и, слѣдователно, иматъ извѣстни връзки, но не и единъ учителъ отъ гимназията, комуто служебната дѣятелность се простира между четиритѣ стѣни на гимназията. Най-послѣ, г-да народни прѣдставители, по сжщия членъ ще кажа слѣдующето. Г-нъ Таслаковъ, когато говорѣхме въ комисията, каза така: „доста е човѣкъ да знае да чете, за да може да разбере, че като е чиновникъ въ сжщия окръгъ, не може да си даде кандидатурата, ако не сж изтекли шесть мѣсеца отъ оставката.“ Азъ на г. Таслакова ще кажа, че бѣхъ седемъ години учителъ въ гимназия и разбирамъ това, което чета, много добръ, и мисля, че и самиятъ Министъръ на Народното Просвѣщение г. Славейковъ знае да чете и да разбира, защото подъ сжщия членъ и той подпада. (Стефанъ Савовъ: И него ще касираме!) Азъ не говоря за касиране. Прѣзъ септемврий г. министърътъ е уволненъ и до януарий има само петъ мѣсеца, и той си постави кандидатура и биде избранъ въ София.

Болкото се отнася до самия изборъ, азъ желалъ бихъ, г-да народни прѣдставители, да говоря много за моя изборъ вънъ отъ чл. 45, но г. докладчикътъ не ми направи тази честъ — и на васъ, т. е. на цѣлото почитаемо Народно Събрание, да прочете протоколитъ на бюрата, отдѣто ще видите, г-да народни прѣдставители, че въ тѣзи протоколи нѣма нищо, което да опорочава избора. Има нѣколко контестації — двѣ-три — съставени и подадени отъ падналитъ кандидати на тази околия, собствено отъ Вичева и Станко Христова. Въ едната контестація, г-да народни прѣдставители, подадена въ врѣмето, когато се извършваше изборътъ, се казва, че въ изборното мѣсто имало хора въоръжени. Като взелъ прѣдъ видъ прѣдсѣдателятъ на бюрото това нѣщо, праща хора, за да констатира тая фактъ и какво се оказва? Единъ горски стражаръ, съ шашката си прѣзъ рамо, отива съ бюлетина да гласоподава. Питатъ го: „Какво трѣишъ тукъ?“ — Той отговаря: „Дойдохъ да гласоподавамъ.“ — „Ще трѣбва да отидешъ вънъ, на вратата, да оставишъ шашката си и тогава да гласоподавашъ.“ Отива, оставя шашката, влиза, пуца бюлетината и излиза. Това е забѣлѣжено, г-да народни прѣдставители, въ протокола.

Главниятъ фактъ е нѣкакъвъ смутъ до гарата. Азъ ще ви обясня, г-да народни прѣдставители, какъ стана това сбиване на гарата. И забѣлѣжете, че гарата е 25 или 30 минути далечъ отъ града, а не отъ изборното мѣсто, което е на другия край на града. Цѣлата полиция въ Ихтиманъ, за която говорѣше г. докладчикътъ, че съставлявала цѣлъ кордонъ отъ стражари въ изборното мѣсто, състои отъ петъ души стражари, г-да народни прѣдставители, петъ души само, отъ които единиятъ бѣше изпратенъ на гарата да пази тия, които дохождатъ отъ селата, за да не ставатъ нѣкакви смутове, а четирмата души стражари бѣха оставени въ града, за да пазятъ реда. Сега, единиятъ стражаръ, който е билъ на гарата, срѣща двѣ общини, които дохождатъ отъ Стамболово и отъ Очуша. Тѣзи, които сж били отъ Стамболово, пристигнали по-рано на гарата и били пияни. Тѣ бѣха противъ моя изборъ. Влизатъ въ една кръчма, за да продължаватъ да пиятъ. И прѣдставѣте си, че тѣ бѣха прѣдвождани отъ нѣкой-си Иванъ х. Георгиевъ, учителъ въ Ново-Селци, който за всичко друго можеше да бжде полезенъ, но не и за учителъ. Стражарътъ влиза въ кръчмата и казва на кръчмаря: „Г-не, има заповѣдъ отъ кмета кръчмитъ днесъ да бждатъ цѣлъ день затворени; да затворишъ кръчмата си.“ Стражарътъ излиза, но кръчмарътъ продължава да държи хората вътрѣ. Слѣдъ 5 минути стражарътъ пакъ отива и казва: „Ако не затворишъ кръчмата, ще състави актъ и ще бждешъ глобенъ.“ Тогава кръчмарътъ изкарва нѣщо 30—40 души вънъ. Но като излизатъ вънъ, единъ отъ тѣхъ съ сопа удря стражара на темото и стражарътъ пада въ несвѣстъ на земята. Като пада стражарътъ на земята, другитъ селяни отъ Очуша и тѣ около 30—40 души, които симпатизираха на мене и щѣха да гласоподаватъ за мене, хвърлятъ се върху селянитъ отъ Стамболово и става едно малко сблъскване. Туй сблъскване се продължило 5—10 минути и прѣзъ

това врѣме събиратъ се хора и ги разтърсватъ. И тѣзи ранени, за които ви чете г. докладчикътъ въ рапорта на прокурора, тѣ сж били наши хора отъ Очуша. Но както и да е, при всичко това тѣ сж били вънъ отъ изборното мѣсто, половинъ часъ далечъ.

Та азъ имамъ, ако щѣте, още много да ви говоря върху този изборъ, защото въ самия день на избора азъ присѣтствувахъ тамъ; но ще ви моля, ако желаете, нека г. докладчикътъ да прочете протоколитъ и на двѣтѣ секции — на Ихтиманската и на Костенската, да прочете и третѣ контестації, отъ които ще видите, г-да народни прѣдставители, че не сж станали никакви нередовности, никакви насилия, които биха могли да опорочатъ избора ми, и да искате касирането му. Азъ мисля, че почитаемото Народно Събрание не може да се уповава само на единъ прокурорски рапортъ, за касирането на единъ изборъ, безъ да се прочетатъ тукъ протоколитъ на бюрата. Ако г. докладчикътъ желае и вие позволявате, нека да се прочетатъ протоколитъ и контестаціитъ и тогава ще ви кажа още двѣ думи.

Прѣдсѣдатель: Събранието желае ли да чуе?

Г-нъ докладчикътъ има думата. (Нѣкои прѣдставители: Вчера се четохъ!)

Петъръ Поповъ: Не сж четени протоколитъ на Ихтиманската и Костенската секции. Азъ моля да се прочетатъ както протоколитъ, така сжщо и контестаціитъ.

Докладчикъ Манолъ Златановъ: Ако Събранието рѣши да ги чета, ще ги чета, но азъ заявявамъ, и вие помнете, че ги четохъ. (Гласове: Нѣма нужда! — Други гласове: Четѣте ги!) Не зная каква цѣлъ се гони съ това. (Гласове: Да се гласува!) Азъ ги четохъ и ви заявявамъ, че сжщитъ данни тамъ се потвърждаватъ и съ прокурорския рапортъ. Името на стражара Кирезовъ се повтаря и тукъ. Г-нъ Поповъ вчера не ги е чулъ.

Петъръ Поповъ: Азъ бѣхъ до края на засѣданието тукъ, но не чухъ да се прочетатъ протоколитъ.

Докладчикъ Манолъ Златановъ: Толкова по-лошо, че сте били тукъ и не сте чули. И сега пакъ нѣма да ги чуete — защо да ги повтарямъ.

Петъръ Поповъ: Г-нъ докладчикъ! Въ протокола на бюрото казва ли се, че изборътъ е опороченъ? Има ли нѣкаква забѣлѣжка?

Докладчикъ Манолъ Златановъ: Има си хасъ да казва, че трѣбва да се касирате, г-нъ Поповъ!

Петъръ Поповъ: Прочетѣте ги най-послѣ, г-нъ докладчикъ! (Гласове: Да се гласува!)

Прѣдсѣдатель: Събранието не изказва желание да се прочетатъ, тѣй щото г. Поповъ, ако има да допълни своитъ бѣлѣжки, да ги допълни, прѣди да турна на гласуване прѣдложението на комисията.

Иорданъ Теодоровъ: Азъ желая да ми каже г. Поповъ, отъ кждѣ е родомъ, защото не зная.

Петър Поповъ: Отъ Цариградъ.

Йорданъ Теодоровъ: Понеже казва, че е билъ учителъ и че влиянието му се простирало между четиритѣ стѣни на гимназията, какъвъ куражъ е ималъ да отиде да се кандидатира въ Ихтиманъ и кой му е поставилъ кандидатурата? (Ржкоплѣскане отъ лѣвицата. Смѣхъ.) Азъ разбирамъ, че той е билъ полицейски кандидатъ и затуй полицията е воювала за него. Вѣрно казва, че той не е ималъ влияние.

Петъръ Поповъ: Имамъ честь да кажа на г. Йордана Теодоровъ, че отъ Ихтиманъ избрахъ моята личностъ, а не моята служба! Ако питаме кой откъдѣ е, и какъ е избранъ, искате ли да ви посоча на лица при всичко, че ми е неприятно да говоря за отдѣлни личности? Напр., питайте г. Малинова откъдѣ е, и дѣ е избранъ.

Найчо Цановъ: Да, но той е членъ на една партия, която работи отъ 20 години въ Видинъ! И вие ако бждете искрени членъ на тази партия, ще бждете избранъ кждѣто щѣте!

Петъръ Поповъ: Азъ самъ съмъ агитиралъ, г-нѣ Цановъ; никаква партия не ми е поставила кандидатурата въ Ихтиманъ.

Прѣдсѣдателъ: Моля, тъй като дебатитѣ сж свършени вече, ще пристѣпимъ къмъ гласуване.

Комисията прѣдлага да се касира Ихтиманскиятъ изборъ по двѣ причини: първо, че г. Поповъ, избраниятъ, е билъ чиновникъ и подпада въ чл. 45 отъ избирателния законъ, и второ, че самиятъ изборъ е опороченъ. Желаетъ ли Събранието да гласува върху касирането изобщо, или по отдѣлно? (Гласове: Изобщо!)

Тогавъ турямъ на гласуване прѣдложението на комисията.

Христо Филиповъ: Азъ мисля, че ние ще попаднемъ въ грѣшка, ако се поставятъ и двата въпроса на гласуване изобщо. Трѣбва да ги отдѣлимъ: да гласуваме единиятъ въпросъ и послѣ другия. (Гласове: Сѣ едно е!) По тоя случай ще бжде създаденъ прецедентъ и ще се допусне тълкувание. (Глъчка.) Недѣйте ме прѣвѣсва! Азъ мисля, че ще бжде по-добрѣ, ако ние се съгласимъ да се постави на гласуване по-напрѣдъ въпросътъ за правилността на избора, и слѣдъ това — за избираемостта на кандидата, нѣщо, което, както вчера се обясни, е повече съгласно съ установения парламентаренъ редъ навсѣкждѣ.

Докладчикъ Манолъ Златановъ: Съгласенъ съмъ.

Прѣдсѣдателъ: Ще туря на гласуване прѣдложението на г. Филипова. Които сж за него, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Тогавъ турямъ на гласуване въпросътъ за касирането, на основание неправилността на избора и моля ония, които сж за това прѣдложение, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Пристѣпаме къмъ докладване избора, станалъ въ Горнѣ-Орѣховската околия. Г-нѣ докладчикътъ има думата.

Докладчикъ Д-ръ Кжнчо Милановъ: Г-да народни прѣдставители! Горнѣ-Орѣховската околия, откъто се избиратъ двама народни прѣдставители, е била раздѣлена на 4 секции отъ които едната въ Горнѣ-Орѣховица, втората въ Лѣсковецъ, третата въ Драганово, и четвъртата въ с. Сейди-Кьой!

Въ първата, Горнѣ-Орѣховската секция, бюрото се е отворило своеврѣмено и гласоподаването се започнало своеврѣменно, а изборътъ се е закрилъ точно въ 7 ч. безъ 17 м. Въ тази секция сж се намѣрили по списѣка гласоподаватели всичко 1.241 избиратели; избирателни карти сж намѣрени 1.241 и бюлетини тоже 1.241, отъ които 4 бѣли, недѣйствиелни. Въ тази секция сж постѣпили телеграми за гласоподаване: нѣкои за Московъ и Петковъ, а други за Бѣлинова и Ивана Рачевъ. Въ тази секция получили сж: Иванъ Московъ — 860 гласа, Димитъръ Петковъ — 847, Иванъ Бѣлиновъ — 381, и Иванъ Рачевъ — 364. Ангелъ Каранешовъ, който е билъ сжщо кандидатъ въ тази секция, е получилъ 22 гласа. (Гласове: По високо!) Още въ врѣме на гласоподаването, въ 10 ч. 15 м., прѣдсѣдателътъ на тричленната комисия или кметътъ на Горнѣ-Орѣховица, е направилъ едно устно заявление, че нѣколко души Горнѣ-Орѣховчани при входа на изборното мѣсто прѣчили на избирателитѣ, да отиватъ да гласоподаватъ. Веднага била направена записка отъ бюрото до околийския началникъ и той веднага изпълнилъ разпореждането на бюрото. Нѣколко лица — 3-4 — прѣди затварянето, но слѣдъ като се приключило гласоподаването, сж искали да гласоподаватъ, обаче, прѣдсѣдателътъ на бюрото е отговорилъ, че не е възможно, понеже обявилъ избора за привършенъ. Въ протокола е констатирано, че прѣзъ цѣлия день гласоподаването е вървѣло мирно и тихо, съ изключение на тая случка, за която поменахъ и която е била провѣрена, и че понеже е нѣмало гласоподаватели, освѣнтъ 3—4 души, които сж дошли по-късно, се е приключило гласоподаването. Изпълнени сж всичкитѣ формалности прѣдвидени въ избирателния законъ.

Въ втората секция, въ гр. Лѣсковецъ, бюрото се е отворило въ 7 ч. сутринята, въ 7 ч. 20 м. е почнало гласоподаването, а въ 7 ч. 25 м. е пристигналъ и непристигналиятъ членъ отъ бюрото, безъ когото бюрото се е конституирало, понеже е имало болшинство. Гласоподаването е продължило и свършило въ 7 ч. и 9 м. вечерята, понеже е нѣмало повече гласоподаватели. Въ тази секция всичко избиратели сж били 3.112 души, намѣрили сж избирателни карти 1.332, споредъ списѣцитѣ гласоподавали 1.332 избиратели, а бюлетини намѣрили 1.334, значи, 2 повече. Между тия бюлетини сж намѣрени 3 безъ подписъ, стѣнати една въ друга и, разбира се, не сж счетени за дѣйствиелни. Сжщо постѣпили сж и въ тая секция нѣколко телеграми отъ разни лица, съ които сж подали гласъ за Московъ и Петковъ, обаче бюрото не ги счело за гласове и смѣтало само редовно завѣренитѣ бюлетини. Въ тази секция прѣзъ врѣме на гласоподаването сж постѣпили нѣколко заявления отъ застъпника на другата листа, именно отъ застъпника на г. Бѣлинова и отъ застъпника на кандидата Каранешова. Съ първото заявление той се оплаква,

че нѣкакъ си шайка, която се явила въ 1 ч. когато пристигнали избирателитѣ отъ с. Добри-Дѣлъ, се спуснала отгорѣ имъ, прѣдвождана отъ кандидата Москова и искали съдѣйствието отъ бюрото. Съ второ заявление се оплаква, че нѣкои отъ лицата, които сж били приятели на Москова, сж прѣчили на нѣкои отъ избирателитѣ, като не сж пушчали тѣзи, които сж били за противната листа, а сж пушчали само тия, които сж за Москова. И трето едно оплакване има въ смисълъ, че се моли бюрото да вземе мѣрки, щото гласоподавателитѣ да могатъ свободно да отиватъ на изборното мѣсто и да пушчатъ картитѣ и бюлетинитѣ си, понеже нѣкои отъ приятелитѣ на Москова пакъ имъ прѣчили. Бюрото едно слѣдъ друго и двѣтъ заявления е оставило безъ послѣдствие: едното за това, както е констатирано въ протокола, именно, че самъ заявителтъ-застѣпникъ призналъ, че случката е била вѣнъ отъ изборното мѣсто, а заявлението, че е връщала Добридѣлскитѣ избиратели, е оставило безъ послѣдствие, защото, казва, не е работа на бюрото да се мѣси навѣнъ, а е работа на мѣстната полиция. За допълнителното заявление, че е имало лица натрупани на входа на изборното мѣсто и прѣчили на избирателитѣ, които не сж били за листата на Москова, дадено е било разпореждане до полицията, взети сж били мѣрки да се изпратятъ 2—3-ма стражари, които да раздѣлятъ натрупанитѣ се хора прѣдъ изборното мѣсто. Протоколътъ е свършенъ сутринтъ почти въ 6 ч. Застѣпникътъ на кандидата Каранешовъ, както и въ първата секция е приподписалъ съ особно мнѣние. По-подиръ, както ще видите, има нѣколко контестации, подадени именно по тази секция, Лѣсковската, които ще докладвамъ по-послѣ, слѣдъ като докладвамъ другитѣ секции. (Гласове: Колко гласове сж получили кандидатитѣ?) Въ тази секция сж получили: Иванъ Московъ — 1.157 гласа, Димитъръ Петковъ — 1.066, Иванъ Вѣлиновъ — 249, Иванъ х. Рачевъ — 176 и Ангелъ Каранешовъ — 6 гласа. Прѣзъ врѣме на гласоподаването е подадено едно заявление отъ страна г. Московия застѣпникъ, съ което иска ускорението на гласоподаването. Бюрото оставило това заявление безъ послѣдствие, понеже, казва, сж взети всички мѣрки, щото бърже да се прѣглеждатъ картитѣ, защото било протестирано, че картитѣ бавно се прѣглеждатъ.

Въ третата секция, въ с. Драганово, изборътъ е прѣминалъ сжщо тихо и мирно, безъ да има нѣкои особни произшествия. Въ тази секция единъ отъ застѣпникитѣ, а именно този на г. Каранешовъ, е заявилъ, че нѣкой му прѣчилъ да излиза свободно въ изборното мѣсто. Обаче бюрото оставило това му заявление безъ послѣдствие, понеже не е констатирано подобно нѣщо. Бюрото е конституирало въ 7 ч.; гласоподаването се почнало въ 8 ч. 30 м., а свършило се въ 6 ч., по нѣмане повече избиратели да гласоподаватъ. Въ тази секция сж гласоподавали отъ 2.858 избиратели 1.386. Получени сж за г. Вѣлинова 885 гласа, за г. Каранешева — 816, за г. Москова — 545, за г. Петкова — 493 и за г. Рачева — 31 гласа. Сжщо така имало 4 недѣйствителни бюлетини, вложени една въ друга, не скръпени съ подписа на прѣдсѣдателя и оставени,

като недѣйствителни, при прѣброяването. Протоколътъ въ тази секция е подписанъ отъ двамата застѣпници, безъ никакви уговорки.

Въ четвъртата секция, въ селото Сайди-Къой, изборътъ започналъ сжщо редовно и е свършенъ своеврѣменно. Въ 7 ч. се конституирало бюрото и гласоподаването почнало въ 8 ч. 40 м., понеже нѣкой отъ членоветѣ закъснѣли, и свършено въ 6 ч. вечерта, по нѣмане избиратели. Въ тая секция отъ 2.455 избиратели, гласоподавали 1.174, карти сжщо толкозъ, а и бюлетинитѣ сж на сжщата цифра. Получили гласове: г. Каранешевъ — 800, г. Вѣлиновъ — 725, г. Московъ — 330, г. Петковъ — 302 и г. Рачевъ — 192.

Общиятъ резултатъ излѣзълъ такъвъ, отъ събранитѣ гласове по всичкитѣ секции: г. Московъ е получилъ 2.892, г. Петковъ — 2.708; по-послѣ г. Вѣлиновъ, единъ отъ кандидатитѣ, който получилъ най-много гласове слѣдъ изборнитѣ, е получилъ — 2.240 и г. Каранешевъ — 1.644. Разликата въ гласовѣтъ между г. Вѣлинова и г. Москова е 652, а между г. Петкова и г. Вѣлинова — 468.

Слѣдъ това постѣпило е на 4 февруарий, споредъ щемпела поставенъ на плика, една контестация и едно особно мнѣние на застѣпника въ втората Лѣсковска секция, който бѣше останалъ при особено мнѣние. Контестацията носи дата 2 февруарий, обаче на плика се вижда, че е подадена на 4. Особното мнѣние на застѣпника е сжщо съ дата 4 февруарий на плика, а писано е на 29 януарий. Застѣпникътъ въ особното си мнѣние, което излага писмено, въ началото говори, че нему се прѣчило и не можалъ да излиза отъ бюрото свободно на изборното мѣсто, понеже се боялъ за живота си. Въ втория пунктъ говори сжщо за шайката, за която бѣше подалъ и заявление до бюрото. Ако желаете, да прочета цѣлото заявление. (Василъ Кънчовъ: Сжщественитъ части.) Говори, че тази шайка нападнала Добридѣлскитѣ избиратели, които били дошли на брой 200 и нѣколко души, за да гласоподаватъ за кандидатурата на г. Вѣлинова и били разпрѣснати отъ г. Москова и неговитѣ хора. Слѣдъ това по-нататкъ въ сжщия пунктъ говори, че г. Московъ билъ смѣнилъ самъ една бюлетина на нѣкой си Мънзовъ, ако се не лъжа неговъ бабалжкъ; по-нататкъ говори, че нѣкои други лица, като указва и имената имъ, сж прѣчили на избирателитѣ при входа на изборното мѣсто и сж имъ прѣглеждали бюлетинитѣ и тѣзи, които сж били за въ полза на кандидатурата на г. Москова, сж пропушчали, а на тѣзи, които не сж били за неговата кандидатура, мѣчили се да имъ възпрѣпятстватъ. „Заявихъ за това“ — казва въ пунктъ трети — „устно на прѣдсѣдателя на бюрото, да вземе мѣрки, за да се разпрѣснатъ тѣзи хора, обаче прѣдсѣдательтъ не взе никакви мѣрки.“ Обаче азъ тукъ ще констатирамъ, че туй, както ви казахъ, го има и въ протокола, — ако желаете да прочета този пунктъ отъ протокола. Прѣдсѣдательтъ е далъ разпореждане, да дойдатъ двама стражари, за да разпрѣснатъ хората, които прѣчили на избирателитѣ. Разправа пакъ, че въ 1 ч. сжщата шайка е прѣслѣдвала г. Къндова, който отивалъ да се оплаква отъ нейнитѣ дѣйствиа и да подава телеграма, и билъ нападенъ отъ хората на г. Москова. Разправа се и за

повърнатитѣ избиратели отъ Добридѣлската община. Въ първия пунктъ казваше, че не можалъ да излиза отъ изборното мѣсто и заради това излага особеното мнѣние, а въ петия пунктъ казва, че му било залвено, — за което казва, че едновременно прѣдсѣдателътъ далъ разпореждане на полицията — че една шайка се готвила да нападне бюрото и да отмиѣсти на този застѣпникъ, обаче не е било взето прѣдъ видъ отъ прѣдсѣдателя. По-послѣ разправя, че когато била поискана войска отъ г. прѣдсѣдателя на бюрото за възстановяване реда и тишината на изборното мѣсто, войската била прѣсрѣщната въ града отъ г. Московъ и повърната назадъ, като казалъ на офицера, че всичко било се утишило и го завелъ въ дома на Енчо Пасковъ. Когато се докладваше този пунктъ, г-да, въ комисията по провѣрката на избора, обърна се внимание на този пунктъ отъ контестацията, който се смѣташе отъ нѣкои г-да членове на комисията за важенъ и, че трѣбва да се спомене. По-послѣ г. прѣдсѣдателътъ на комисията взе грижата да телеграфира и запита въ Търново, дали дѣйствително е имало войска пратена въ Лѣсковецъ и какво е вършила тамъ, защото, споредъ нѣкои, г. Московъ при обясненията си казалъ, че войска не виждалъ, а споредъ други, че войска нѣмало. И даже самъ г. Московъ заяви, че никакъвъ офицеръ не е срѣщалъ и никому не е казалъ да се върне. И, дѣйствително, отъ протокола се вижда, че войска не е викана, а сж викани само двама стражари, които да разпрѣснатъ натрупалитѣ сж лица при входа на изборното мѣсто. Отъ Търново се получи слѣдующата телеграма: (Чете.) „Върза. София. Подпрѣдсѣдателю Народното Събрание. 156. На 28 януарий по искането отъ прѣдсѣдателя на Лѣсковската избирателна секция е била изпратена отъ Горнѣ-Орѣховица въ Лѣсковецъ една команда отъ 10 души войници при началникъ офицеръ. Тази команда е стояла всичкото врѣме въ полицейския участъкъ въ Лѣсковецъ и въ 8 ч. вечерта се е върнала обратно въ Горнѣ-Орѣховица, понеже ѝ било съобщено отъ прѣдсѣдателя на секцията, че е непотрѣбна вече. Командата не е давала никакво съдѣйствие на полицията, понеже е нѣмало нужда. Нито Московъ, нито други нѣкой не сж връщали командата. Началникътъ на командата не ходилъ въ дома на Паскова, нито го познава. 92. Началникъ на Търновския гарнизонъ полковникъ Кутинчевъ.“

Контестацията, за която споменахъ по-рано, е подписана отъ 262 души, придружена е съ 210 избирателни карти, отъ които 86 сж отъ Добри-Дѣлъ, 24 сж отъ с. Козаревецъ, Козаревска община. Тази контестація, ако желаете, да я прочета цѣлата, а ако ли не, да докладвамъ по-сжществениитѣ пунктове. (Нѣкои отъ прѣдставителитѣ: По сжществениитѣ части!) Въ тази контестація, като се говори, че се надѣвали на единъ свободенъ изборъ, за да се прояви народната воля, разправятъ, че г. Московъ въ качеството на Лѣсковски кметъ, чрѣзъ околийския началникъ, по-рано билъ съобщилъ на другитѣ кметове, да работятъ за кандидатурата на него и г. Петкова, защото били кандидати на Правителството. По-нататътъ въ сжщия пунктъ на тази контестація се говори, че когато

се раздавали личнитѣ карти, нѣкои отъ избирателитѣ били викани въ общината, и като имъ се прѣдавали личнитѣ карти отъ г. Московъ, били заплашвани, ако не гласоподаватъ заради него и даже имъ казвалъ, че на тѣзи, които не сж гласоподавали заради него, нѣма да имъ даде паспорти или нѣма да ги улесни съ паспорти да заминатъ за Ромъния, понеже нашитѣ Лѣсковци сж повечето градинари. Единъ отъ тѣхъ е отказалъ да гласоподава заради него, а именно Йорданъ Къркилановъ, когото нѣма подписанъ въ контестацията, и когото г. Московъ заплашвалъ съ различни уврѣди, които щѣлъ да му нанесе. Въ втория пунктъ на тази контестація се говори, че нѣкои отъ хората на г. Московъ сж вземали бюлетинитѣ на нѣкои избиратели, като, напр., на учителя Йосифъ Грънчаровъ, комуто била взета бюлетината и му прѣпятствували да гласоподава. Въ третия пунктъ се говори, че прѣзъ цѣлия день на избора една шайка била блокирала изборното мѣсто и бѣснувала, като прѣтърсвала въ джобовѣтъ на избирателитѣ, за да види, кой каква бюлетина има. Даже споменаватъ, че самиятъ Московъ, както ви казахъ за г. Мънзова, смѣнявалъ бюлетинитѣ, а между него и на нѣкои други. Прѣзъ цѣлия день на избора въ Лѣсковецъ нѣкой-си стражаръ, името на когото не е записано въ контестацията, билъ агитиралъ за въ полза на г. Московъ. Въ шестия пунктъ говорятъ за тази шайка, която е разпрѣснала Добридѣлскитѣ избиратели на брой 200 души, които пристигнали въ 1 ч. И слѣдъ като ги набилъ, г. Московъ билъ събралъ сопитѣ и ги прѣдалъ на полицията, като съ туй искалъ да замаскира, че е събиралъ сопитѣ отъ хората, които дошли да гласоподаватъ отъ Добридѣлчани — че сж били тѣхни. Говорятъ сжщо, че вслѣдствие на това произшествие много отъ Лѣсковскитѣ избиратели сж били уплашени и не сж могли да гласоподаватъ; че Кондовъ, когато отишълъ да прѣдава телеграмата, види се, слѣдъ случката съ Добридѣлчани, билъ нападнатъ отъ нѣколко приятели на г. Московъ и се скрилъ въ стаята на началника на телеграфо-поченската станция. Говори се, че този Кондовъ не смѣялъ никъдѣ да излѣзе, понеже билъ уплашенъ. Ще обърна вниманието на почитаемото Събрание, че Кондовъ фигурира като провѣрителъ въ дневника на Лѣсковската секция, и още това обстоятелство, че прѣброяването е траяло до 6 ч. сутринята. По-нататътъ, въ тая контестація се говори пакъ въ обща смисълъ и се моли почитаемото Народно Събрание да касира избора.

Тѣзи сж контестацитѣ, подадени по този изборъ. Понеже тѣ ще иматъ значение, искамъ да съобщя на почитаемото Събрание, каква е цифрата на Лѣсковскитѣ избиратели и тая на Добридѣлскитѣ избиратели и колко сж гласовѣтъ. Отъ Лѣсковската община отъ 1.930 души гласоподавали 1.082; отъ Добридѣлската, отъ 335 души гласоподавали 15. Въ Горнѣ-Орѣховската секция, първата секция, която докладвахъ отъ общината въ с. Долна-Орѣховица, една отъ най-голѣмитѣ общини слѣдъ Горнѣ-Орѣховица и Лѣсковецъ, която има избиратели на брой 790 души, безъ да се е случило нѣщо въ гр. Горнѣ-Орѣховица, оттамъ сж гласоподавали 246 души отъ 790 души.

Комисията, слѣдъ като разгледа избора, прие го за правиленъ и редовенъ и намира, че слѣдва да се утвърди и заради това въ качеството си на докладчикъ, азъ моля почитаемото Народно Собрание, ако то е съгласно съ мнѣнието на комисията, да го утвърди. (Йорданъ Теодоровъ: Съ пълно съгласие ли е приетъ отъ комисията?) Азъ не съмъ длъженъ да кажа, дали е съ пълно съгласие, но, ако ме питате, ще кажа, че редко изборъ съ пълно съгласие се приема за утвърдяване. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Какъ стоятъ гласовѣтъ?) Гласувано е съ малко болшинство за утвърдяване. (Йорданъ Теодоровъ: 12 срѣщу 13.) Не съмъ ималъ прѣдъ видъ да докладвамъ това обстоятелство, за да го запиша, но г. прѣдсѣдателятъ е тукъ и може да го запитате.

Цвѣтко Таслаковъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ ще отговоря най-напрѣдъ на този въпросъ, който зададе г. Йорданъ Теодоровъ и послѣ ще продължа да кажа нѣколко думи относително правилността и редовността на този изборъ. Най-напрѣдъ, когато бѣше сложенъ за разглеждане този изборъ неговото касиране се прие съ 11 гласа срѣщу 10, и вслѣдствие на едно мнѣние, изказано отъ членоветѣ на комисията, да се не гласува тъй прибързано, рѣши се да се отложи гласуването по този изборъ за другъ единъ пѣтъ за когато да присѣдствуватъ поне по-голѣмата частъ отъ комисаритѣ въ комисията. Въ второто засѣдание сж присѣдствували, както виждате, само 24 или 25 души и сж гласували 12 срѣщу 13, и пѣкъ се рѣшило съ 1 гласъ болшинство да се утвърди изборътъ въ Горнѣ-Орѣховица. Тогава азъ не присѣдствувахъ, бѣхъ боленъ, а иначе азъ се интересувахъ доста за тоя изборъ и, казвамъ ви го откровенно, щѣхъ да присѣдствувамъ. Казватъ ми нѣкои отъ господата, които сж присѣдствували, че съ файтонъ сж били докарани приятелитѣ на г. Московъ и г. Петкова, както е примѣрътъ съ г. Гудева. (Д-ръ Петъръ Гудевъ: Азъ протестирамъ противъ този намекъ. Азъ присѣдствувахъ само тогава, когато се гласува 11, срѣщу 10. Ако твърдите това, Вие лъжите!) Азъ не лъжа, но Вие лъжите! (Д-ръ Петъръ Гудевъ: Прѣгледайте списъка на членоветѣ на комисията, които сж присѣдствували и ако фигурира моето име...)

Г-да народни прѣдставители! Най-подиръ не е важно колко сж присѣдствували. Въпросътъ е да се узнае, какво е било истинското мнѣние на комисията, и азъ съмъ убѣденъ, че, ако присѣдствуваха въ комисията 30 души, ако не друго, този изборъ щѣше да бѣде анкетиранъ. (Венедиктъ Поповъ: Вие вземахте ли мнѣнието на отсъствающитѣ членове, че най-малко ще бѣде анкетиранъ?) Нѣма да ви отговоря; не искамъ да Ви кажа. (Венедиктъ Поповъ: То е друго, благодаримъ!) Два елемента, казвамъ, сж се вмѣняли у насъ въ избирателната политика, които разяждатъ въ основата тая политика и противъ които ние сме се борили повече отъ 18 години. Вчера изпъкна и другъ единъ елементъ, но, споредъ мене, той още не е достигналъ апогея си и не е толкова важенъ. Тия два елемента сж насилията отъ страна на полицията; отгорѣ, върху волята на избирателитѣ и насилията отъ

страна на шайкаджиския елементъ, отдолу, пакъ върху волята на избирателитѣ. Ще ви забѣлѣжа, че тѣзи двѣ насилия много пѣти се съединяватъ: полицията, за да бѣде силна, устройства си шайки за да ѝ помагатъ, отъ друга страна шайкаджитѣ, за да бѣдатъ силни, присламчватъ се до властта и полицията имъ помага.

При разискването на избора въ комисията, почитаемиятъ нашъ другаръ г. Ризовъ има добрината да ни забѣлѣжи, че най-малко право сме имали да мислимъ, какво изборътъ въ Горнѣ-Орѣховската околия е неправиленъ, особено изборътъ на г. Московъ да е неправиленъ, защото той знае, че цѣлъ Лѣсковецъ се е борилъ дълги години противъ стамболовщината и защото Московъ е най-много страдалъ — какво е страдалъ, не зная, но това сж думи на г. Ризова — и заради това той ни молѣше да го утвърдимъ. И, дѣйствително, азъ донѣждѣ давамъ вѣра на това, защото прѣзъ миналитѣ години, по-ланската година, бѣше избранъ въ допълнителния изборъ тамъ г. Жълтовъ и, когато тукъ се повдигна въпросътъ, попитахме даже г. Московъ, защо сж направили така, да се избере единъ радославистъ, той даде такова обяснение: „Какво да правимъ бе, брате, за да се отървемъ отъ тая Стамболова папачъ, която ни гони, трепи и убива, съгласихме се да изберемъ Жълтова, т. е. избрахме по-малкото зло отъ по-голѣмото.“ Сега азъ питахъ г. Московъ, защо пѣкъ сега той иде съ единъ стамболистъ и то съ единъ старъ влѣкъ, съ тартора имъ г. Петкова, (Смѣхъ въ лѣвицата) и ето какво имамъ добрината да ми обясни: „Какво да правимъ бе, брате, отъ 15 години тамъ се трепимъ: тѣ иматъ една шайка и ние имаме една шайка; тѣ ни трепятъ въ Горнѣ-Орѣховица, ние ги трепимъ въ Лѣсковецъ и за да не лѣземъ тая кръвъ, азъ прѣдпочетохъ да се съединимъ наедно и да правимъ избора мирно и тихо, да се не лѣе кръвъ.“ Това обяснение даде г. Московъ лично прѣдъ мене, а имамъ добрината да го даде и прѣдъ комисията. Въ това го похвалявамъ, защото е чистосърдеченъ.

Г-да народни прѣдставители! Не съмъ азъ тукъ прѣвъ, който ще ви кажа, че въ Горнѣ-Орѣховица е върлувала шайка. Не е било случай, когато има изборъ, да нѣма тамъ тупаница най-малко, ако не убийство и кръвопролития. Така сжщо е било и сега, но, както ви казахъ, г. Московъ се е осигурилъ. Той оставя шайката на стамболиститѣ во главѣ Цвикию, Маминато, Чичовото — не зная какъ се викатъ — остави ги да върлуватъ въ Горнѣ-Орѣховица, а той взелъ Лѣсковецъ. Така щото, тѣ помежду си, дѣйствително, не сж се били: нито единъ стамболистъ не е ударилъ Московъ човѣкъ и нито единъ Московъ човѣкъ не е ударилъ нѣкой стамболистъ. Но, г-да народни прѣдставители, явява се една трета страна отъ избиратели, избиратели, които нѣматъ шайка, съзнателни избиратели, които очакватъ само редъ, законъ и тишина, явяватъ се тѣ и намиратъ насрѣща си не вече разнебитени двѣ шайки, които се трепятъ помежду си, но една сглобена шайка, една шайка отъ двѣ шайки, и тѣзи избиратели не могли да устоятъ подъ нейнитѣ удари и заблаговолители да избѣгатъ отъ изборното мѣсто. Тамъ, дѣто могли да се промъкнатъ по единъ или по другъ начинъ, гласоподавали, а тамъ, дѣто шайката упражнявала своето право,

избирателитѣ били отстранени. Това ни показва контестацията, това ни показватъ изборнитѣ книжа, това ни показватъ и утвърдяватъ обясненията на г. Московъ, това ни показва и оная телеграма, която се получи тукъ и ни се чете. Г-нъ Московъ ни обясни въ комисията, че нѣмало никакъ войска въ Лѣсковецъ, а войска имало само въ Горнѣ-Орѣховица: „Телеграфирайте и ще видите, азъ приемамъ да си отида отъ тукъ, ако вие получите отговоръ, че е имало войска тамъ.“ Получи се една телеграма, която казва, че сж изпратени 10 души войници подъ командата на единъ офицеръ, които заминали въ Лѣсковецъ и като не намѣрили никаква гюрултия не отишли въ изборното мѣсто. Такъвъ бѣше заказътъ на г. Московъ, че никаква войска не е имало, когато ние получаваме единъ отговоръ, че е имало войска. (Никола Козаревъ: „10 души сж отишли“ — не ги е видѣлъ значи. — Иванъ Московъ: Азъ си мислѣхъ, че си по-просто адвокатъ, ама можалъ си да извърташъ!) Имало е тамъ хора, тѣ сж чули всичко и азъ приемамъ да ме изобличите, ако извъртамъ.

Така щото, г-да народни прѣдставители, за мене е ясно като день, че волята на избирателитѣ, особено въ Лѣсковската секция, е била изнасилена отъ шайката на г. Московъ, прѣдвождана отъ самото него. Това ни твърди контестацията, това ни твърди особното мнѣние на единъ отъ застъпниците, който казва, че прѣзъ цѣлия день той гледалъ и залвявалъ на прѣдсѣдателя, но прѣдсѣдательтъ заявилъ, че вѣнъ отъ изборното мѣсто билъ безсиленъ. Самъ г. Московъ съ ржката си, на която ималъ боксъ, очевидци ми казваха, билъ повече отъ 20 души и една компактна маса избиратели отъ Добри-Дѣлъ на брой отъ 200 души била принудена така да отстъпи, макаръ че е била на купъ. Толкова не се е пегувала шайката на г. Московъ. Прѣдставѣте си, какво можеше да бѣде за другитѣ избиратели, които не бѣха приближили тамъ. Когато видятъ, че една компактна маса се разпъжда, разбира се, че никой нѣма да се намѣри, който да отиде да си тури главата въ торбата, защото аслж така е заповѣдалъ г. Московъ. Не ще съмнѣние, че и резултатътъ показва това. Въ самия градъ, Лѣсковската секция, отъ 1.930 души избиратели гласоподавали сж само 1.082, когато е знайно, че този градецъ е развитъ, че макаръ жителитѣ му да сж градняри и да отиватъ прѣзъ пролѣтъта и лѣтото въ странство, зимно врѣме сж тамъ, но не сж могли да гласоподаватъ. Това показва самата контестація. Тѣ всичкитѣ ще сж били изплашени и не сж могли да се приближатъ до изборното мѣсто, а пкъ онѣзи, които сж били тамъ, които сж били по-малодушни, били сж принудени отъ шайката на г. Московъ да гласоподаватъ за него волею-неволею. Така сжщо ни показва и резултатътъ за общината Добри-Долъ, дѣто отъ 335 души избиратели сж гласоподавали само 15 души. И т. н. Ще се съгласите, г-да прѣдставители, че когато върлува такава шайка, която е способна да разгони и една компактна маса отъ 200—300 души, тя тоже е способна да сплаши множество избиратели да се не приближатъ до урнитѣ и да сплаши малодушнитѣ да не гласоподаватъ за когото искатъ; защото въ особеното мнѣние се показва на

лица, че сж били принудени да отстъпятъ и бѣгатъ, а на ония, които не сж бѣгали, били отнети бюлетинитѣ и дадени други. Г-нъ Московъ е казалъ така: „Всѣка бюлетина трѣбва да мине прѣзъ цензура.“ (Иванъ Московъ: Г-нъ Таслаковъ, отеждѣ черпите тия свѣдѣния?) Отъ контестацията и протокола. Контестацията говори за тия работи, а въ протокола има особено мнѣние. Независимо отъ това, г-да прѣдставители, има подадени три заявления въ деня на избора, въ които се указва за сжщитѣ нарушения, за сжщото върлуване на шайката, за сжщата дѣятелност на г. Московъ. Тѣзи сжщитѣ работи ги срѣщаме и въ контестацията. Въ сжщия день хората, които сж били по-смѣли и по-търпеливи на болкитѣ, слѣдъ като сж били наранени, прѣгледани сж отъ докторитѣ и имъ сж издадени медицински свидѣтелства. Тукъ, при дѣлото, има приложени три такива свидѣтелства отъ избирателитѣ: Вѣльо Аврамовъ, Петъръ Мариновъ и Геню Вѣлевъ отъ с. Добри-Дѣлъ. Въ тѣзи свидѣтелства се казва, че рѣченитѣ лица сж били контузени съ тѣпо орждие, съ сопи, и то въ деня на избора на 28 януарий, като е казано, че контузенето имъ е станало малко прѣди прѣглеждането. (Докладчикъ Д-ръ Кънчо Милановъ: Дѣйствително има три медицински свидѣтелства.)

Азъ ви моля, г-да прѣдставители, да обрѣнете сериозно внимание върху това, защото за насъ не е важно само когато единъ началникъ отиде та разпъди избирателитѣ и имъ отнеме правото да гласоподаватъ, но е много важно, когато се явява една шайка не подпомогната отъ полицията, но шайка, която нѣма нужда отъ полицейска помощъ.

Ще ви припомня и това, че дѣятелността на г. Московъ се е простирала и по-нататкъ, и прѣди деня на избора. Въ врѣме на раздаването на картитѣ на своитѣ избиратели въ качеството си на кметъ, на която длъжностъ го въдвори г. Рачо Петровъ... (Иванъ Московъ: Избирателитѣ на гр. Лѣсковецъ, а не г. Рачо Петровъ!) Радославовъ законно отхвърли избора. Когато сж отивали избирателитѣ за карти, той имъ е казвалъ: „Да гласоподавате за мене, защото, ако не гласоподавате за мене, ще ви направя всички спънки за да не можете да заминете за странство.“ (Иванъ Московъ: Не съмъ ги раздавалъ азъ!) Това се потвърждава и впоследствие, както и обяснихъ, до деня на избора.

Ваша воля е, г-да прѣдставители, ако искате обрѣнете внимание, ако не искате, не обрѣщайте внимание. Но знайте едно, че тукъ, въ това Народно Събрание, трѣбва да дохождатъ хора всѣкога съ една истински изразена народна воля. Само тогава тѣ ще прѣдставляватъ своитѣ избиратели, само тогава тѣ ще прѣдставляватъ истински Българския народъ, когато дѣйствително сж били избрани чрѣзъ истински изказана народна воля. Ние досега се боримъ противъ това и казваме, че всичкото зло е оттамъ, дѣто нѣма истински свободни избори. Ние виждаме, че се явяватъ тукъ министри, които вършатъ лоши работи, министри, които не искатъ да знаятъ за грамадитѣ митинги въ страната; тѣ стоятъ спокойно въ Народното Събрание и казватъ, че ние имаме болшинство, че всичкитѣ наши

беззакония ще прокараме под рѣшението на болшинството на Народното Сѣбрание, то ще утвърди всичко и ние ще излѣземъ чисти. А такива избраници, които дохождатъ тукъ съ насилнически избори, за тѣхъ малко значи народната воля; смѣтка не искатъ да даватъ, защото не сж искали да дадатъ такава още при изборитѣ. За тѣхъ избирателитѣ не значатъ нищо. Такъвъ е случая съ г. Московъ. А вие за да се убѣдите въ това, че никаква нравствена поделадка нѣма въ неговата обществена дѣятелностъ, ще видите отъ туй, че за да сѣдне на този столъ тукъ, той счита за извинително единъ пжтъ да дѣйствува съ радославиститѣ, другъ пжтъ съ стамболовиститѣ, само неговата кожа да е здрава. (Д-ръ Никола Геннадиевъ: Както Вие дѣйствувахте съ цанковиститѣ, и никой не Ви обвинява!)

Г-да прѣдставители! Азъ съмъ убѣденъ, че г. Московъ съ другаря си г. Петковъ не прѣдставлява волята на избирателитѣ отъ Горнѣ-Орѣховската околия. Азъ съмъ убѣденъ дълбоко въ това и го твърдя. Вѣрвамъ тоже, че вие всички не можете така лесно да се убѣдите, понеже не сте изслушали всичко внимателно, както азъ. Заради това ще ви моля да се опрѣдѣли една анкета. Пратѣте анкета отъ честни, благонадежни и безпристрастни ваши другари, и тя ще ви донесе сжщото. Слѣдъ като изпита всичко и дойде да ви докладва, тогава ще можете съ пълно съзнание да вдигнете ржка за касирането на г. Московъ и на г. Петкова. Ако ли пъкъ ви донесе противното, ще утвърдите избора имъ. Но азъ за себе си съмъ твърдо убѣденъ, че тамъ изборъ нѣма, че той е полицейско-шайкаджийски изборъ, и съ чиста съвѣсть сега още съмъ готовъ да гласувамъ за касирането на тоя изборъ.

Прочее, прѣдлагамъ да се назначи анкета.

Йорданъ Теодоровъ: Г-да прѣдставители! Вие чухте колко заявления, колко контестації, колко инсинуації сж направени противъ уважаемия депутатъ г. Московъ. При тѣзи прокламирани свободни избори, за да се изкаже свободно народната воля, би трѣбвало да дочакаме по-друго нѣщо, а не такива заявления. Още повече, за да бждемъ справедливи и за да запазимъ честта на Народното Сѣбрание, сжщо и честта на г. Московъ, азъ мисля, че трѣбва да стане анкета, за да се разкриятъ тия работи, защото, помнѣте добръ, че той е билъ кметъ въ гр. Лѣсковецъ и като такъвъ влияялъ е при раздаването на картитѣ. Вземѣте въ внимание, че отъ с. Добри-Дѣлъ, което се състои отъ 335 избиратели и което е два часа близо до гр. Лѣсковецъ, допуснати сж само 15 души, вѣроятно, негови приятели. Ако всички тѣзи работи, които чухме отъ контестаціитѣ и които повтори г. Таслаковъ, излѣзатъ вѣрни, тогава трѣбва да се касира изборътъ, а, ако не излѣзатъ вѣрни, ще се утвърди. Въ всѣки случай, най-малкото нѣщо, което трѣбва да се направи, е, че трѣбва стане една анкета. По-напрѣдъ комисията била рѣшила да го касира, но по-сетнѣ, отъ снисхождение, 12 срѣщу 11 гласа рѣшиха да се утвърди. (Никола Козаревъ: Комисията рѣши да стане анкета, а не да се касира!) Заради туй, за честта на Сѣбранието и за да бждемъ справед-

ливи, и за негова честъ, да се очисти, да се не опятни, трѣбва непременно да стане анкета.

Димитъръ Марковъ: Г-да народни прѣдставители! Този е първиятъ изборъ, по който азъ се рѣшихъ да взема думата. Досега по провѣренитѣ избори не искахъ да давамъ главоболие за да приповтарямъ работи, които бѣха говорени отъ тѣзи, които щателно сж изучили изборитѣ, които г-да докладчицитѣ докладваха. По Горнѣ-Орѣховския изборъ ще ви изповѣдамъ, че, прѣди още да бжде сложенъ на разглеждане въ почитаемата провѣрочна комисия, като че нѣщо бръмчеше въ коридоритѣ на Сѣбранието, че г. Петковъ и г. Московъ ще бждатъ касирани. (Драганъ Цанковъ: То бръмчеше когато Момчиловъ съ шайката биеше гражданитѣ!) Обаче коридоритѣ не сж Народно Сѣбрание; тѣ сж близо до неговата зала. Заинтересуванъ да узная, защо г. Московъ и г. Петковъ ще бждатъ касирани, или трѣбва да бждатъ касирани, ми казаха, че имало голѣми насилия, извършени въ врѣме на избора. Естествено, деньтъ, за да се разгледатъ тѣзи насилия и оплаквания, бѣше тогава, когато комисията е сложила на разглеждане този изборъ и е пакъ днесъ послѣдната дума, когато тази комисия прѣдставлява по делегация Народното Сѣбрание, да разгледаме правилността или неправилността на избора.

Заявявамъ, че първиятъ пжтъ, когато се е билъ гласувалъ, както г. Таслаковъ забѣлѣжи, съ едногласие да стане анкета, не бѣхъ въ засѣданието на комисията; бѣхъ вториятъ пжтъ, когато се каза, че нѣма нужда да се докладва, защото сж слушали г. г. прѣдставителитѣ доклада. И азъ, понеже отчасти знаехъ какъ стои работата, не изискахъ вторъ докладъ, но чухъ, защо комисията е била прѣустановила отлагането на доклада. Понеже тя състои отъ 40 души, а въ тѣзи засѣдания сж били 12 на 13, значи 25, то за да може да се даде възможностъ на повече членове отъ комисията да изслушатъ доклада и да се произнесатъ, билъ отложенъ за втори пжтъ. Когато се събра комисията за второто изслушване, докладваха се нѣкои свѣдѣния, които комисията е искала отъ надлежния комендантъ въ Търново, за да се установи фактътъ, дали г. Иванъ Московъ е толковъ много хазайничилъ него день въ Лѣсковецъ или Горнѣ-Орѣховица, когато е ставалъ изборътъ, щото е ималъ туй право, тази сила и властъ да вика и отпраща войски, и се установи слѣдующето нѣщо: че въ деня на избора по оплакването на г. Каранешева, или на неговия застъпникъ, г. Московъ излѣзълъ и възвърналъ войската—една команда съ нѣколко души солдати, на чело единъ офицеръ. Като казалъ, че нѣма нужда, взелъ офицера алабраца, завелъ го у дома си и се черпили. Естествено е, туй е фактъ, който ако бѣше установенъ, че е вѣренъ, хвърля голѣмо подомзрѣние върху туй, че г. Московъ е билъ хазайничилъ съ полицията, че е хазайничилъ съ войската и е правилъ изборъ за себе си. Ама какъ да вѣрвамъ на този почтенъ г. Каранешевъ, когато комендантътъ го опровергна. Азъ бихъ вѣрвалъ на всичко друго, което е писалъ въ контестаціята, ако само не опорочваше тази контестація съ

една квадратна лъжа. Ако единъ комендантъ дава официални свѣдѣния, че не е вѣрно, какво войската е ходила отъ полицейския домъ до изборното мѣсто, че тая войска не е прѣсрѣщана отъ г. Московъ, че г. Московъ не е взималъ офицера алабраца, не го водилъ да пиятъ, каква гаранция остава за мене да вѣрвамъ на всички други хубаво написани оплаквания, които хвърлятъ пияно, споредъ Еленския прѣдставителъ, върху честта на г. Московъ. Трѣбва *argumentum ad contrarium* да дойдемъ до заключение, че ако не е вѣрно едното оплакване, което е най-сериозното, то и другитѣ пунктове на това оплакване се разклащатъ, хвърлятъ подозрѣние да имъ се даде досто-вѣрностъ. Затова азъ съмъ наклоненъ да не вѣрвамъ на това, което г. оплаквачтъ е изложилъ въ контестацията си.

Но ако правимъ академически сжждения, трѣбва да отидемъ като въ Евангилието. Когато Исусъ Христосъ говорилъ съ Самарянката на кладенеца, дошли ученицитѣ и му казали: „Защо говоришъ съ нея; тя не заслужава това, по извѣстни причини.“ Той казалъ: „Който чувствува себе си най-правъ, нека прѣвъ хвърли камъкъ върху нея.“ Ами ние всички тука, дѣто сме се събрали отъ всички избори, които провѣрихме, нѣмаше другъ изборъ, освѣтъ избора на г. Таслакова, който да бѣше идеаленъ, защото г. Таслаковъ заяви отъ мѣстото си на г. докладчика, че нѣмало оплаквания — и това му прави честь; но въ изборитѣ на $\frac{3}{4}$ отъ почитаемитѣ избраници има оплаквания, че на едного збѣтъ изкъртенъ, на друго камъкъ хвърленъ, и кои ронятъ крокодилски сълзи за избирателитѣ? Пропадналитѣ кандидати.

Вие имате нѣколко контестации. Сега нека вземемъ същественото, да направимъ абстракция отъ коалицията на стамболовщината съ народницитѣ въ тая околия, да направимъ абстракция личността на г. Московъ и г. Петкова и да се запитае: изборътъ въ Горнѣ-Орѣховската околия въ какво е опороченъ? Опороченъ е въ това, че отъ с. Добри-Дѣлъ отъ 335 избиратели по списъка, гласоподавали сж само кметътъ и петнадесетъ души. Причини може да има разни. Азъ ще взема, че е имало шайки и тѣ сж ги разпѣдили. Спаднѣте веднага 15 гласа отъ 335 гласа и ще се намѣрите прѣдъ какъвъ резултатъ? 320 избиратели. (Цвѣтко Таслаковъ: 468.) Моля Ви, г. Таслаковъ, не обичамъ да ме прѣкъсватъ, защото досега не съмъ прѣкъсвалъ никого. (Цвѣтко Таслаковъ: Нѣмамъ намѣрение да Ви прѣкъсвамъ, но Ви поправамъ!) Г-да, вѣрно ли е това, дѣто казватъ, че въ Добри-Дѣлъ имало община, която по списъцитѣ давала гласоподаватели 335 и че тая община могли да взематъ участие само 15 души, начело съ своя кметъ? (Цвѣтко Таслаковъ: То е вѣрно. Разликата между г. Бѣлиновъ и г. Петковъ е 468, а не както казвате Вие.) Г-нъ Таслаковъ, извинѣте, не ме прѣкъсвайте, чуите заключението и ако е погрѣшно, опровергавайте го. Слѣдователно, тия 320 души азъ мислено се прѣнасямъ въ урнитѣ и казвамъ, че поискаха да гласоподаватъ за г. Бѣлиновъ и за г. Рачева. Съберѣте ги къмъ гласовѣтъ имъ и вие ще видите, че г. Московъ надвишава избраницитѣ съ 652 гласа. Спад-

нѣте му тѣзи 320 гласа. (Цвѣтко Таслаковъ: Ами г. Петковъ?) Г-нъ Петковъ надвишава съ 468 гласа. Спаднѣте му тия 320 гласа и вие ще видите, че г. Московъ, и г. Петковъ надвиватъ пропашиитѣ почтени кандидати съ едно число около 200 — 300 гласа. Ако конечната цѣль на Народното Събрание е тая да се удостовѣри въ това, че свободната воля на избирателитѣ отъ околията е тая, че не е осуетена, че сж могли да изпълнятъ гражданското си и политическо право, нѣма защо да искаме да пращаме анкета или да го касираме.

Второ. Г-нъ Таслаковъ, който е много сладкодуменъ, въ случая за да повдигне своя апелъ къмъ честта на избраницитѣ и Народното Събрание, казва: можете ли да допустнете, че единъ Московъ, който е кметъ на гр. Лѣсковецъ и който незаконно е билъ отстраненъ отъ бившия Министъръ на Вътрѣшнитѣ Работи г. Радославова — незаконно казва г. Таслаковъ — може да бѣде въдворенъ било отъ г. Петровъ, било отъ X или Y незаконно? Ако едното е незаконно, въдворението е пълна законностъ, като отговоръ на незаконността; ако отстранението е законно, незаконно е възвръщането. Заради това, не бива да вадимъ отъ това виводъ, за да повлияемъ на чувствата или убѣжденията.

Второ. Г-нъ Таслаковъ каза: можете ли да допустнете, че единъ градъ като Лѣсковецъ, интелигентенъ центъръ, ще отиде да не гласоподава цѣлия него день, още повече, че Лѣсковчани сж градинари — това е зимъ, когато станаха изборитѣ, всички сж били по домоветѣ си? Г-да, този е опасенъ аргументъ, защото, азъ виждамъ, за честта на Лѣсковчани, че $\frac{2}{3}$ отъ избирателитѣ сж гласоподавали. По списъцитѣ градецътъ има 1.930 души избиратели, а гласоподавали сж 1.082, значи, минусъ 848, $\frac{2}{3}$ гласоподавали, а $\frac{1}{3}$ не взели участие. Вземѣте, г-да, културния центъръ София — може ли да бѣде по-интелигентенъ центъръ отъ тоя! (Цвѣтко Таслаковъ: Недѣйте взема София.) Чиновници има цѣли полкове. (Георги Кирковъ: Но не гласоподаватъ!) Има граждани по списъцитѣ, около 10.000 избиратели, и завчера правихме градски избори и сме прѣдъ резултатъ около 2.500 избиратели, още повече, че това хубаво слънце, което грѣе днесъ, грѣеше и завчера. А ние сме въ Лѣсковецъ прѣзъ 28 януарий, когато има студъ и мразъ. Но фактъ е, че сж вземали участие въ Лѣсковецъ — гласоподавали сж $\frac{2}{3}$ почти отъ цѣлото число. Азъ ще моля, г-да, въ тоя Горнѣ-Орѣховски изборъ да отстранимъ ония сжждения, които биха си имали мѣсто въ много други избори, които минаха, и които защото не заслужаваха вниманието ни вдигаме ръка за утвърждението на избранитѣ. Изборътъ, извършенъ въ Горнѣ-Орѣховица, не е изборъ, който да възбужда подозрѣние у васъ, че г. Московъ е шайкаджия, защото той нѣколко пѣти е идвалъ въ туй Народно Събрание безъ никаква шайка. А че той правилъ коалиция въ врѣме на избора, днесъ съ единъ, утрѣ съ другъ, това ни най-малко не разклаща нито неговата нравственостъ, защото вие ще видите коалиции, правени не съгласно съ мѣстнитѣ условия, но коалиции, правени за да се държи властта или да се сваля отъ властъ, което вие и ние много пѣти сме го наричали безнравствено. Нека признаемъ

това и нека се ограничимъ въ конкретния случай по правилността на избора и да му не даваме туй политическо значение, което — има стремление, виждаме, — иска да му се даде. Азъ прочее мисля, не ние, като членове на провърочната комисия, трѣбва да бждемъ основателни и да поддържаме онова рѣшение на нашитѣ другари, което е било взето за утвърждение на Горнѣ-Орѣховския изборъ. Ако мѣримъ — това не го черпя отъ васъ, азъ вода заключения — за да изпѣдимъ г. Петкова отъ Народното Сѣбрание като Горнѣ-Орѣховски прѣдставителъ, нѣма да го сполучимъ. Г-нъ Петковъ го утвърдихме като народенъ прѣдставителъ отъ Бургазъ. Слѣдователно, ще остане отъ Горнѣ-Орѣховица за единъ новъ пропавши да дойде. Виждаме, че съзнателното население е дало 2.708 гласа за г. Бѣлинова; никакви московски шайки не сж могли да повлияятъ, никакви алабаци и разходки съ нѣкой офицеръ, никакви стамболовски маниери или народняшки гасения свѣщи, както поменаха, не сж могли да повлияятъ, а е било изборъ и борба сериозна между тия двѣ фракции. И съмъ увѣренъ, че този пропавши кандидатъ г. Рачевъ, ако ще бжде избранъ, ще дойде тукъ да ни плаче съ крокодилски сълзи, защото г. Каранешовъ въ цѣлата секция на Добри-Дѣлъ е получилъ гласове: 1, 2, 3, 4, 5, 6 гласа. Противникътъ е получилъ 6 гласа отъ тамъ, дѣто плаче, че шайка душила, бѣсила, била и пр.

Азъ ви моля отъ името на справедливостта да гласувате за утвърждението на този изборъ.

Георги Кирковъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ нѣмаше да вземамъ думата по този изборъ, ако не бѣхъ слушателъ на пламената рѣчь на г. Маркова и, особено, когато азъ чухъ неговото хубаво сравнение за самарянката. Не знаа дали самарянката е сега г. Петковъ или г. Московъ, (Смѣхъ.) но ще се спра върху туй, дали имаме право да хвърлимъ камъкъ върху тѣзи самарянки.

Прѣди всичко, изтъква се едно важно обстоятелство, което се потвърждава и въ констатациитѣ, а въ сжщото врѣме и въ протокола на бюрото. То е, че въ Лѣсковската секция е върлувала шайка. Поменато е тамъ изрично, че когато сж заявили на прѣдсѣдателя, че шайка върлува, той е казалъ: „азъ съмъ безсиленъ вѣнъ отъ изборното мѣсто.“ Тѣй щото, този фактъ идва да ме увѣри, че наистина въ Лѣсковската секция е върлувала шайка. Чия е била тази шайка, ясно е да се разбере по-нататѣкъ. Когато азъ правихъ едно сравнение между гласовѣтъ, които сж подадени за г. Московата листа и за противникитѣ му, както въ градскитѣ секции въ Горнѣ-Орѣховица и Лѣсковецъ, така и селскитѣ, забѣлѣзахъ слѣдующето интересно явление, че въ селскитѣ секции листата на г. Бѣлинова печели, обаче листата му въ градскитѣ секции въ Лѣсковецъ и Горнѣ-Орѣховица губи. И забѣлѣжително е, че тамъ дѣто тя губи, тамъ върлува шайка. Съгласѣте се, че това не е случайно. Значи, за да бжде такъвъ резултатътъ, се дължи, прѣди всичко, на върлуването на тая шайка. Имаме другъ единъ фактъ, който ни освѣтлява върху дѣйствиата на шайката и чия е била тя. То е случката съ Добридѣлчани, които сж били прогонени, и отъ които сж могли да гласоподаватъ

само 15 души, а тѣ сж били близо 300 души избиратели. Тѣ сж били разгонени отъ шайката, на чело на която е стоялъ г. Московъ. По моитѣ лични свѣдѣния, азъ твърдя туй положително, на тази шайка на чело е стоялъ г. Московъ и е билъ въоръженъ наистина съ боксъ. (Иванъ Московъ: Кой социалистъ въ Лѣсковецъ ви е излъгалъ, че съмъ носилъ боксъ?) Самиятъ прѣдсѣдатель на бюрото е забѣлѣжилъ туй нѣщо и е казалъ въ самото бюро: „глѣдайте, избраникътъ какво прави!“ Това е било вѣнъ отъ изборното мѣсто, разбира се. Това давамъ азъ по мои частни свѣдѣния. Сега Добридѣлчани прогонени по този начинъ, сж посрѣщани отъ избиратели отъ с. с. Писарево, Тянтури и сж имъ казали сжщото: „бѣгайте, защото биятъ!“ Защото и отъ тѣзи села, които броятъ по 200 гласа, сж гласоподавали по-рано, които сж извикани, по 6—7 гласоподаватели и сж избѣгали. Значи имаме 3 села, които не сж могли да гласоподаватъ. По-нататѣкъ, азъ ще посоча въ Горнѣ-Орѣховската секция 3 села, които броятъ по 150—200 гласа, отъ които сж гласоподавали пакъ по нѣколко гласоподаватели, и които сж били, именно, сплашени отъ друга една шайка и, вѣнъ отъ това, отъ самата полиция по-рано въ самитѣ села. Тѣзи избиратели сж били сплашени да се не явяватъ да гласоподаватъ. И наистина, ако се погледне, ще се види, че отъ с. с. Сергювецъ, Циганово, Колтинецъ и Темниско сж гласоподавали малко. Като вземемъ, казвамъ, всичко това въ съображение и важното това обстоятелство, че тамъ, дѣто дѣйствително върлувала шайка, именно, тамъ Московъ е печелилъ, идвамъ до заключение, че тази печалба той и дължи на шайката и подиръ отъ самата полиция.

За мене е важно и второ едно обстоятелство, туй, което се отнася до войската. И г. Марковъ твърдѣ изкустно го раздои. То бѣше нужно, за да защити избора. Обаче, то ни най-малко не влиза „за“ или „противъ“ моитѣ доказателства. Моитѣ доказателства се базиратъ върху туй, че този изборъ се дължи на върлуването на шайкитѣ. Фактътъ, като правимъ сравнение въ селскитѣ и градски секции виждаме, че тамъ дѣто сж били шайкитѣ, Московъ печели, а тамъ, дѣто не е имало шайки, Московъ губи. Като вземемъ тукъ всичко това прѣдъ видъ, азъ искамъ да се установи още единъ пжтъ — за мене е туй важно въ много отношения, които не искамъ тукъ да излагамъ — да се установи още единъ пжтъ, защото то е необходимо за самарянкитѣ, дали тѣ заслужаватъ да получатъ хвърления камъкъ, или не заслужаватъ. Това може да бжде рѣшено съ една анкета. Да се установи шайката лично, на която указватъ поименно, да се установи факта, дали Московъ самъ е прѣдводителствувалъ шайката, за да стане ясно прѣдъ тамошнитѣ избиратели и тукъ ние народнитѣ прѣдставители да се увѣримъ, че по този начинъ е станалъ изборътъ. Ако това се укаже, че не е вѣрно, тогава ще кажемъ, че той има право да сѣди тукъ. Ако се окаже, че е вѣрно, тогава върху самарянкитѣ ще паднатъ много камъни и ще ги касираме.

Йорданъ Теодоровъ: Ще кажа въ отговоръ на г. Маркова, който споредъ свойствения обичай на адвокатитѣ...

Димитър Марковъ: Оставѣте адвокатитѣ! Осекърбавате цѣло едно съсловие! И министритѣ сж адвокати! Какво е туй! Стана туй много баятъ, да се говори въ едно Народно Събрание! Моля г. прѣдсѣдателя да защити честта на цѣло едно съсловие! (Константинъ Серафимовъ сжщо протестира. Шумъ.)

Йорданъ Теодоровъ: Оставѣте ме да говоря! Азъ не закачамъ никого. Искамъ да кажа какъ адвокатски се прѣдставлява работата. Г-нъ Марковъ се улови въ най-нищожното, въ най-неправдоподобното нѣщо, напр., въ свѣдѣнията на военния комендантъ, че войска нѣмало, не ходила команда тамъ. Но войската, ако е тръгнала да отиде въ Лѣсковецъ, г. Московъ не е можалъ да я повърне. Ако е тръгнала войската, тя е отишла. Г-нъ Московъ не е можалъ да вземе подручка офицера. И вие него го вземате за най-сжщественно нѣщо. (Димитъръ Марковъ: И азъ на него отговорихъ!) Моля, не прѣсичайте ме! Много глупецъ е, който мисли, че много насилия сж станали, защото войската не се е явила. А пъкъ войската не се е явила затова, защото въ изборното мѣсто не е станало нищо и не е повикана отъ прѣдсѣдателя. И той взема най-нищожния фактъ, който не заслужава нищо и разви теорията си, понеже това било лъжа, и всичко било лъжа. Но г. Марковъ забравя, че има 3 медицински акта; че има глави разбити; казватъ, че г. Московъ носилъ боксъ; че въ качеството си на кметъ не раздавалъ картитѣ на избирателитѣ; че цѣлото с. Добри-Дѣлъ е било върнато. Избирателитѣ отъ Лѣсковецъ, казва г. Марковъ, $\frac{2}{3}$ сж гласоподавали. Не е вѣрно, че $\frac{2}{3}$ сж гласоподавали. Въ Лѣсковецъ отъ 1.932 души избиратели, 1.080 души сж гласоподавали, а 852 не сж гласоподавали. Вземѣте въ съображение, че секцията е въ Лѣсковецъ и хората се интересуватъ много за сждбинитѣ на Отечеството, и трѣбваше да отидатъ, ако не всичкитѣ, да останатъ 20—30 души да не гласоподаватъ. (Никола Антикаровъ: Въ Елена колко гласоподаваха?) Въ Елена гласоподаваха всички еленчани. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Ако вземемъ избирателния списъкъ, може да видимъ, че не сж гласоподавали всички!) Може 20 души да сж останали. Може да се направи справка и ще се види, че 20—30 души може да не сж дошли да гласоподаватъ. Тукъ 850 души избиратели не сж гласоподавали, а това нѣщо показва, че не само съ Добри-Дѣлъ, но и съ други села тамъ е станало насилие. Тѣй щото, за да бждемъ справедливи и да запазимъ престижа на Събранието, трѣбва да видимъ дали имаме работа съ единъ кметъ, човѣкъ влиятеленъ, за когото се говорятъ тия работи; трѣбва да се констатира и провѣри чрѣзъ една анкета. Азъ не казвамъ да се касира изборътъ, но да се провѣрятъ тия работи, отъ което само г. Московъ има да спечели, а нѣма да изгуби.

Василь Димчевъ: Г-да народни прѣдставители! Споредъ онова, което казахме по другитѣ избори, или споредъ онова начало, което усвоихме при провѣрката на изборитѣ всичкима останахме съгласни, че ще обръщаме най-голѣмо внимание на официалнитѣ книжа, които се състоятъ въ днев-

ницитѣ на тѣзи избори. Изхождайки отъ туй начало, азъ мисля, че по настоящия изборъ си нѣма мѣстото да поставяме да стане анкета, освѣнъ ако вземемъ подъ внимание и частнитѣ свѣдѣния и онѣзи контестації, като изпуснемъ изъ прѣдъ видъ, че сжществующитѣ данни къмъ дѣлото докаждатъ да подкрѣпятъ, че тѣ сж неправдоподобни. Погледнѣте, г-да, на протоколитѣ, съставени въ четиритѣ секции на този изборъ: и въ едната, и въ другата, и въ третата, и въ четвъртата — въ всичкитѣ изрично се каза отъ докладчика, че сж станали изборитѣ мирно и тихо. Въ втория пунктъ се каза, че прѣзъ деня нѣкой-си дошълъ при бюрото да каже, че имало натрупани отвѣтъ избиратели, които прѣчали на другитѣ да влизатъ. И прѣдсѣдателятъ на бюрото билъ далъ разпореждане, двама души стражари да разпрѣснатъ тѣзи, които били се натрупали и да се въдвори редътъ на гласоподаването. Когато такива данни въ дневника констатира, че нѣма тукъ никакви сериозни смущения, че нѣма никакви шайки, че нѣма никакъвъ сбиръ на хора размирни, щото да има нужда нѣкаква особена сила да може да възстанови реда, а сж били достатъчни двама души стражари да турятъ поредъкъ, менъ ми се струва, че този фактъ е отъ естество да ни наведе на мисълта, че не е вѣрно онова, което се алегирва въ контестацията. Нека най-сетнѣ да обрънемъ повече внимание на тѣзи факти, които сж констатирани въ протокола, отколкото ще дадемъ внимание на хората, които сж заинтересувани въ обратна смисълъ.

Заслужава внимание онуй сжждение, което изказа г. Кирковъ, онова сравнение, което направи въ количеството на гласовѣтъ въ двѣтѣ секции, за да търсимъ отъ това единъ изводъ, една мисълъ, едно прѣдиположение, че въ тѣзи двѣ секции, въ които кандидатитѣ, противни на г. Московъ, сж получили по-много гласове, е имало по-голѣма свобода, отколкото въ ония секции, въ които сж получили по-малко гласове. Това нѣщо, г-да народни прѣдставители, не трѣбва да вземаме като едно мѣрило за правилността или неправилността, за свободата, или несвободата на избора; туй може да се обясни съ много условия, които сж присжщи на извѣстно мѣсто. Въ много други избори това нѣщо е така. Азъ го знаа по моя си изборъ, и никой не може да откаже — поне той се провѣри, и Народното Събрание го утвърди, — че не съмъ се ползувалъ нито съ властта, нито съмъ ималъ симпатията на властта. Като опозиционеръ се избрахъ, и азъ въ моя градъ имамъ повече гласове, отколкото моитѣ противници двойно иматъ въ селата. Не го дѣлжа на никакви насилия и шайки, ами то се дѣлжи на извѣстни мѣстни условия, които при всѣки конкретенъ случай могатъ да се обяснятъ и може, ако има нужда, и въ дадения случай да се обяснятъ. Но това не може да вземемъ като единъ принципъ, като едно мѣрило, и отъ него да извличаме заключение, че неспрѣмѣнно въ този изборъ сж сжществували шайки въ двѣтѣ секции, та за това гласовѣтъ на избранитѣ сж по-много, отколкото въ градската секция.

Единъ фактъ се злѣ експлоатира въ дадения случай — фактътъ, че г. Московъ билъ кметъ въ една отъ секциитѣ

и защото е билъ кметъ, ние теглиме заключение, че трѣбва тамъ да е направено насилие, та е получилъ повече гласове. Обратното е повече вѣроятно, защото, ако единъ човѣкъ е кметъ, естествено е да упражнява нѣкакво влияние съ силата на властѣта, безъ да упражнява насилие, безъ да прибѣгва до непростени сръдства. Самото положение, което заема, му помага асѣ да има по-много гласове и въ това си качество, въ качеството си на кметъ въ своята община има най-малко нужда да се ползува съ шайки. Тѣй е, ако щѣте, по-разумно да се извлече заключение отъ този фактъ, отколкуто онова, което се извлече въ обратна смисълъ.

Въ една отъ контестаціитѣ привождатъ се единъ случай, че г. Московъ, като кметъ, билъ викалъ нѣкого, когато раздавалъ картичѣ и върху него упражнявалъ заплашване, че той трѣбва непрѣмънно да гласоподава за него. Това го казва другъ въ контестаціята, а г. докладчикътъ обясни, че това лице, за което се говори, че върху него е упражнено такова заплашване отъ страна на г. Московъ, не е подписано въ контестаціята. Азъ мисля, г-да прѣдставители, че изхождайки отъ онова намѣрение, което се привождатъ тукъ прѣдъ васъ отъ г. Таслакова, който прѣдложи анкета по настоящия изборъ, че ние трѣбва да гледаме при провѣрката на изборитѣ да морализираме избирателитѣ. Злѣ ще да направимъ, ако щѣло-нешѣло хванемъ да допускаме анкети, защото, ще се съгласите, г-да народни прѣдставители, че нѣма да намѣримъ изборъ безъ недоволни хора, нѣма да намѣримъ изборъ безъ да се даватъ отпослѣ контестації, особено, ако хванемъ такива контестації да вземаме като достатъчно сериозно начало да допускаме анкета. За всѣки изборъ ще се съчинятъ, за нѣкои по-малко вѣщо, за други по-вѣщо, такива оплаквания, такива скроени факти и ще накаратъ Народното Събрание непрѣмънно да допусне анкета. Но тогава щадѣте, г-да народни прѣдставители, морала на избирателитѣ, защото повече ще го развалите, отколкуто да го поправите. Трѣбва ние отъ контестаціята да вземемъ актъ и да намѣримъ за основателно да се произнесемъ за анкета по избора само тогава, когато виждаме, че още въ деня на избора наистина е имало хора, заинтересувани за своитѣ права. И наистина виждаме, че тогавъ тѣзи права сж били типкани, защото онзи, който отпослѣ дохожда да дава контестація, той не дава тази контестація, за да стане причина да се касира единъ неправиленъ изборъ, или да се даде нѣкому да разбере, че противникътъ му се е ползувалъ съ шайка, а иска той да спечели избора. Защото този, който иска да морализира хората, мѣстото му е да даде заявлението на прокурора, да го даде на сѣдилището, защото всичкитѣ работи, които разпраща въ контестаціята, сж задрѣтени отъ закона, сж работи наказуеми. Защо тѣзи, които се интересуватъ толкозъ, не отидатъ да дадатъ г. Московъ въ сѣдъ, когато иматъ доказателства, че той въ качеството си на властъ е правилъ нѣкакви нарушения, е правилъ нѣкакви насилія, е правилъ нѣкакви злоупотребления? Защо не отидатъ да го дадатъ на прокурора, и най-лесно да смажатъ тази сила, да смажатъ този авто-

ритетъ, да смажатъ това изкуствено влияние, което си създалъ? Защо не направиха това? Или не имъ стигна умътъ да направятъ това? Ако имаха наистина сериозни основания това нѣщо да направятъ, можеха да го направятъ, защото щѣха да му поврѣдятъ по-много, отколкуто тукъ. Но щомъ като това нѣщо не е направено, менъ ми се струва, че то наводна на прѣдположението, че тѣзи господа съчинили контестаціята, за да могатъ накара Камарата да касира избора, отколкуто, че има дѣйствително такива факти, каквито сж отбѣлѣзани. И този фактъ, който злѣ се разбира — както азъ схванахъ — отъ почтения Еленски народенъ прѣдставителъ, за викането на войската, или за присѣтствието, или отсѣтствието на войската въ единъ пунктъ отъ този изборъ, дохожда така сжко да поддрѣпи — и азъ подчертавамъ това, което каза г. Московъ — този фактъ дохожда така сжко да поддрѣпи мнѣнието ми, че контестаціята наистина не се основава на истината. Може би, г. Теодоровъ не е слушалъ добръ работата, та не знае, че самата провѣрочна комисия се интересува за това нѣщо, защото въ една контестація се казва, че г. Московъ е сръщналъ войската, прѣсрѣщналъ офицера и върналъ билъ войската, а пъкъ въ дневника се казва, че бюрото не е имало нужда да вика войска. И понеже се привождатъ такова обстоятелство въ една отъ контестаціитѣ, провѣрочната комисия счете това обстоятелство много важно, много сериозно и, ако излѣзе истинско непрѣменно за избора щѣше да се даде мнѣние за касиране, или анкетиране. Но когато комисията поиска свѣдѣния и се доказа, че г. Московъ е правъ, когато се вѣрѣше и самичѣкъ поддрѣжаше въ комисията съ всичката си сила, че не е имало войска, че не е зналъ, даже да е имало войска въ този градъ, като се получи телеграма, дойде да се потвърди, че това, което г. Московъ поддрѣжаше е повече вѣроятно, е правдоподобно, а онова, което се казва въ контестаціята, е невѣрно.

И ако тѣзи г-да въ контестаціята си се осмѣляватъ такъвъ единъ фактъ да го провеждатъ съ сериозностъ, съ вѣроятностъ, подъ която тѣ си турятъ подписитѣ, и той излиза на четири страни опровергнатъ отъ коменданта, съ телеграмата, която получихме, тогавъ, моля ви се, колко можемъ да повѣрваме на ония факти, които сж по-малозначущи и за които мжчно може да стане провѣрка, по-мжчно може да издигне народното достолѣние? Защото нѣма да отидемъ да питаме за тѣхъ официални лица, които заематъ едно добро положение, ами ще отидемъ да питаме заинтересувани лица, избирателитѣ или контестаторитѣ, които веднажъ като сж подписали, тѣ и утрѣ сж задължени да поддрѣжатъ туй, което сж подписали, и които иматъ интересъ да се касира изборътъ и да се избератъ други, които, може би, ги протежиратъ.

Ето защо тѣ сж повече смѣли да пишатъ въ контестаціята онѣзи оплаквания, освѣнъ факта за войската.

Така щото, г-да народни прѣдставители, сѣдено по този начинъ азъ съмъ убѣденъ, че съ анкета нѣма да помогнемъ нищо на изборитѣ, а ще ги развалимъ: ще дадемъ възможностъ на хората, които искатъ да си служатъ съ такива сръдства по изборитѣ, и втори и трети пътъ да

продължаватъ. А това не е поправине на правитѣ, а деморализация на правитѣ. Ето защо, азъ мисля, г-да народни прѣдставители, че най-умно е да направимъ по този изборъ онова, което направихме и по другитѣ избори, дѣто пакъ имаше контестации — да утвърдимъ избора.

Цвѣтко Таслаковъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ взехъ втори пътъ думата, за да обърна вниманието на г. г. народнитѣ прѣдставители върху два въпроса. Г-нъ Марковъ ни каза, че щомъ г. Московъ е незаконно острапенъ отъ г. Радославова отъ кметството, то вече по това слѣдва, че той може да бѣде възстановенъ. Ами слѣдъ 3 години можехме ли да възстановимъ? Законно възстановяване вече не може да става. Единъ пътъ отстраненъ отъ кметството, той трѣбваше да се подложи на изборъ. Съ едно беззаконие не можемъ да разрушимъ друго беззаконие, а беззаконията се разрушаватъ само съ законность. Така ще отговоря на г. Маркова, къмъ когото имамъ иначе голѣмо почитание.

Отъ друга страна г. Марковъ ни прави една аритметическа смѣтка, когато иска да докаже, какъвъ щѣлъ да бѣде резултатътъ на избора. Въ единъ изборъ, г-да народни прѣдставители, не може да се прави смѣтка съ аритметиката. Азъ ще ви приведа нѣколко примѣри за да се убѣдите въ това. Нѣкъждѣ, въ извѣстенъ центъръ, да кажемъ, иматъ болшинство стамболиститѣ, а радославиститѣ сж мепшество; но ако се съединятъ тѣзи двѣ партии, не ще съмнѣние, че двѣтѣ партии изедно взети ще надминаватъ, да кажемъ, гласовѣтъ на демократитѣ. Мислите ли вие, че не е възможно да излѣзе друго нѣщо отъ такова съединение? Ако стамболиститѣ се съединятъ съ радославиститѣ, които иначе може да се мразятъ отъ дѣнъ душа, то тогава именно приятелитѣ на еднитѣ ще ги напуснатъ само за това съединение и тукъ аритметиката вече си нѣма мѣстото. Така щото, и тукъ можемъ да направимъ една по-друга смѣтка. Вие мислите, че като се разгонятъ 300 избиратели, а ви трѣбватъ 486, че не можете да достигнете онова число, което е потребно за да излѣзете побѣдителъ. Да, така е по аритметиката, но вие не туряте въ съображение, че 300 души разгонени произвеждатъ ефектъ, че други 300 души не смѣятъ да се явятъ. Това трѣбва да се разбере отъ всички, че когато една шайка разгони 300 души, и други нѣма да се явятъ. Ето защо аритметическитѣ смѣтки тукъ си нѣматъ мѣстото.

Колкото се отнася до въпроса за войската, г. Кирковъ ни обясни, че никакво значение не можемъ да даваме на тоя фактъ. Ако азъ го приведохъ, то го приведохъ само за това, защото г. Московъ се кълнѣше, че никаква войска въ деня на избора въ Лѣсковецъ не е дохождала, а излѣзе противното, че имало войска въ Лѣсковецъ. Иначе, тя никакво значение нѣма. Дошла е войска и, може би, и г. Московъ не е знаалъ; може би отъ контестаторитѣ да сж знаели, че е дошла войската, а, може би, и да не сж знаели. Но другитѣ факти, г-да народни прѣдставители, сж толкова важни, че тѣ опорочаватъ въ основата си единъ изборъ и азъ пакъ ви моля да ги провѣрите — защото за мене сж провѣрени — за да можете съ чиста съвѣсть да вдиг-

нете рѣка за утвърдението или за касирането на избора. За да разберете, че азъ нѣмамъ никакви симпатии или антипатии къмъ господата, които сж избрани, азъ ще моля да вземете въ съображение това, че прѣзъ миналата година ние съ г. Московъ рамо-до-рамо сме се борили по всички въпроси въ тая Камара. Никакъ не съмъ ималъ скарване съ него, даже г. Московъ бѣше единъ отъ моитѣ защитници, както въ Камарата, така и вънъ отъ Камарата.

Докладчикъ Д-ръ Кънчо Милановъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ взехъ думата, едно като докладчикъ по настоящия изборъ и, второ, да напомня нѣкои обстоятелства, които сж възбудени и по други избори и сж приемани за обстоятелства, които не могатъ да опорочватъ избора. Прѣди всичко, г-да, ще обърна вниманието ви на това, че по единъ изборъ, ако се иска искрено касирането или не-касирането, не трѣбва да се обръща внимание на личността, не трѣбва да се ангажира мнѣнието на Народното Събрание съ качествата на личността, като се напада тая личностъ, защото явна е тогава тенденцията.

Георги Кирковъ: Вие личността ли защищавате?

Прѣдседателъ: Моля, недѣйте прѣсича оратора! (Глъчка.)

Докладчикъ Д-ръ Кънчо Милановъ: Азъ тоже съмъ народенъ прѣдставителъ и имамъ право да говоря по тоя изборъ.

Петъръ Станчевъ: Като докладчикъ нѣмате право.

Докладчикъ Д-ръ Кънчо Милановъ: Г-да! Азъ нѣма да говоря, а само ще укажа на голитѣ факти по избора, за да убѣда и васъ въ тази справедливостъ.

Иорданъ Теодоровъ: Нѣмаме никакво партизанство къмъ човѣка.

Докладчикъ Д-ръ Кънчо Милановъ: Г-да! Азъ не твърдя, че има партизански избори, или че дѣйствиата на Камарата сж партизански.

Прѣдседателъ: Моля, г-нъ Теодоровъ, недѣйте прѣкъсва!

Д-ръ Никола Генадиевъ: Асж изборитѣ сж нѣщо непартизанско!

Докладчикъ Д-ръ Кънчо Милановъ: Г-да! Ще ви обърна вниманието на това, че въ самата контестация на нѣколко мѣста ще срѣщните подписи съ единъ и сжщъ почеркъ и подписани отъ други лица за неграмотность. Въ другата контестация, дѣто се твърди за Кондова, че не е могълъ да излиза никъждѣ, въ протокола на втората секция се казва, че той е билъ вечерята избранъ за прѣброителъ въ бюрото.

Колкото се отнася до факта, че отъ с. Добри-Дѣлъ отъ 335 души сж гласоподавали само 15 души, азъ ще ви обърна вниманието въ другата секция, въ която нѣма възбудени ни най-малко въпроси за передовность, именно въ послѣдната секция. Въ нея ще видите, че отъ една община, именно Полско-Сѣновската, отъ 516 души избиратели сж гласоподавали само 48 души. Тамъ не се твърди за ни-

какви шайки. Въ третата секция, дѣто не се твърди, че е имало шайки . . .

Драганъ Цанковъ: Вредъ е имало шайки, и шайкаджията е на чело!

Иванъ Московъ: Азъ протестирамъ — не съмъ шайкаджия!

Драганъ Цанковъ: Мълчи, азъ те зная отъ София! Народняцитѣ те направиха. Не те е срамъ!

Иванъ Московъ: Г-нъ прѣдседателю! Азъ моля да ме защитите! Нѣма защо да ме е срамъ; дошълъ съмъ тукъ, защото сж ме пратили избирателитѣ.

Прѣдседателъ: Г-нъ Московъ! Ще ви се даде думата и тогава ще се защитите.

Докладчикъ Д-ръ Кжнчо Милановъ: Ще ви обърна вниманието, че въ третата секция има сжщата пропорция, както въ втората и първата. Ще видите и тамъ, че нѣкои отъ селата, напр. Стефанъ-Стамболово, отъ 242 души, гласоподавали 30 души; отъ другитѣ села Горно и Долно-Трабешка общини отъ 137 души, гласоподавали 57; тъй щото тая пропорция не се спазва навсѣждѣ.

Драганъ Цанковъ: Хелбете, и тамъ имало шайки!

Докладчикъ Д-ръ Кжнчо Милановъ: Това не се потвърждава.

Прѣдседателъ: Недѣйте, г-нъ Цанковъ, прѣкжева оратора; ще имате думата.

Докладчикъ Д-ръ Кжнчо Милановъ: Защото въ сжщия день застъпникътъ на г. Каранешева и прѣдседателътъ съ особена бѣлжка опровергаватъ, че не е истина, че нѣкой имъ е прѣчилъ.

Димитъръ Марковъ: По-напрѣдъ азъ искахъ думата, но понеже това, което имахъ намѣрение да кажа, г. Димчевъ го каза, намирамъ за излишно да занимавамъ Събраниято.

Димитъръ Ризовъ: Г-да народни прѣдставители! Принуденъ съмъ да констатирамъ едно печално явление: че ние повече отъ половината избори провѣрихме вече и още не сме установили единъ окончателенъ критеріумъ, кога единъ изборъ трѣбва да се касира и кога трѣбва анкета да се направи. При нѣколко избори ние бѣхме принудени да признаемъ, че послѣднитѣ наши избори не сж били „абсолютно свободни избори“, а сж били сравнително свободни избори; че на много мѣста полицията е влияла въ правствено отношение, а на много мѣста влияла е и физически, и че имало е и шайки. При сѣ това, ние утвърдихме повечето избори, и утвърдихме ги на това основание, че всички тѣзи насилия и външни давления не измѣняваха резултата на избора. И доколкото азъ помня, отъ всичкитѣ направени досега провѣрки, само тия два критеріума сж установени: пороченъ сме считали оня изборъ, който положително не е изборъ, не е станалъ изборъ; ан-

кета сме назначавали тамъ, дѣто има такива факти, които, ако се констатира че сж вѣрни, опорочаватъ избора. Между тѣмъ, по нѣкои избори, както е въ днешния случай, ние забравяме, че нашитѣ избори сж бѣлгарски, а не европейски, забравяме нашитѣ политически нрави и вземаме за мѣрило европейскитѣ. Завчера въ вѣстницитѣ имаше, че въ Англия е касиранъ единъ депутатъ, защото е подкупилъ единъ само отъ своитѣ избиратели — тоя депутатъ е билъ единъ отъ членовѣтъ на „Chartered Company“. Между тѣмъ, вчера отъ тази трибуна се констатира, че въ Казап-лжшката околия маса избиратели сж били подкупени и съ пастарма, и съ тютюнъ, че въ Айтосъ на сума хора сж давани пари; но вие не счетохте това обстоятелство за достатъчно да опорочи изборътъ и се касира, и даже за чѣстѣта на страната не искахте да допуснете да се назначи една анкета.

Константинъ Серафимовъ: Когато въ Кюстендилъ имаше цѣли села върнати да не гласоподаватъ, никой не излѣзе да говори и да иска анкета!

Найчо Цановъ: Кждѣ това?

Константинъ Серафимовъ: Въ Кюстендилъ!

Найчо Цановъ: Защо не говорихте?

Константинъ Серафимовъ: Ние въобще не говоримъ.

Димитъръ Ризовъ: Сега говори се за шайки. Истината е тази, че Горнѣ-Орѣховица, както и Татаръ-Пазарджикъ, както и Чирпанъ — тѣ сж нѣколко градове — никога безъ шайки не сж сжществували. Затова ще трѣбва да се взематъ всички мѣрки, да се прѣмахне това зло. (Георги Кирковъ: Да се назначи една анкета, за да се види кждѣ сж шайкитѣ!) Но дотогава, докогато това не стане, т. е. докато не вземемъ мѣрки противъ шайкитѣ, ние ще трѣбва да утвърдяваме такива избори. И вчера, когато се говорѣше за Кжжжлъ-Агачкия изборъ, каза се, че имало шайки, че нѣкой си старши-стражаръ ходилъ съ гола шашка между избирателитѣ, а, между тѣмъ, ние пакъ го утвърдихме. Сега, важното не е толкова сжществуването на шайкитѣ, а дали тия шайки сж попрѣчили, за да не може да се изрази свободно волята на избирателитѣ. Какво имаме ние за туй? Имаме една контестация, която казва, че въ Лѣсковската секция около 200 души, а не 320, сж били подплашени отъ шайки и прогонени. Г-нъ Кирковъ и г. Таслаковъ поддържатъ, че това прогонване е създало една паника, и че около двѣ села не могли да гласоподаватъ. На г. Киркова ще припомна единъ отъ писателитѣ, когото той много обича, а именно г. Берне, който казва: че надъ единъ честенъ и съзнателенъ човѣкъ може да се направи насилие, и се застави да не говори нищо; но не може да се направи такова насилие, което да го застави да говори и върши онова, което той не желае. Ето защо ние нѣмаме право да презумираме, както г. Йорданъ Теодоровъ прави, че 800 души Лѣсковски избиратели не сж гласоподавали, защото трѣбва да сж биле подплашени отъ шайка. Ако наистина Лѣсковскитѣ избиратели сж ин-

телигентни и съзнателни хора, както г. Теодоровъ ги прѣпоричва, съгласѣте се, че трѣбваше да има една контестація отъ тѣхъ. Едно отъ двѣтѣ: или тѣ сж съзнателни и интелигентни избиратели, били сж заинтересувани въ избора, и, ако сж изплашени, трѣбваше да дадатъ една контестація; или пъкъ тѣ влизатъ въ оная категория избиратели, които се наричатъ пасивни, т. е. ония, що не отиватъ да взематъ участие въ изборитѣ по причини, които тѣ сами знаятъ. Ако вземемъ да правимъ такива смѣтки, азъ бихъ желалъ да ми кажете, какъ ще различите пасивнитѣ отъ активнитѣ избиратели.

Г-нъ Кирковъ обърпа внимание, или нѣкой отъ другитѣ оратори, че имало село, отдѣто само нѣколко души сж гласоподавали, а по-голѣмото число избиратели не сж гласоподавали. Г-нъ докладчикътъ ви каза, че и въ ония секции, дѣто е било спокойно, пакъ сжщото е било: имало е 300 избиратели, а сж гласоподавали само 20 души. На сила не можете да ги накарате да гласоподаватъ. За нѣкои, може би, да е имало и физически прѣпятствия — както бѣше случаятъ у насъ, въ Кюстендилско, дѣто имаше села, които трѣбваше да минаватъ една рѣка, и не дойдоха по пѣмане мостъ, за да прѣминатъ рѣката. По дадения изборъ, всичкия въпросъ се върти около твърдението, че 200 души избиратели сж били повърнати. Но, и ако бихме допуснали, че тѣзи 200 души наистина сж били върнати, то ясно е, че тѣ не могатъ да изиѣнатъ резултата на избора, и, слѣдователно, изпрацането на анкета се явява съвършено излишно.

А пъкъ да се твърди за компромиса, който е направилъ г. Московъ съ стамболиститѣ тамъ, азъ мисли, че много малцина ще се намѣратъ въ тази ограда, които да упрекнатъ г. Московъ въ това. Ако г. Московъ, по мѣстни съображения е направилъ това, то единъ шефъ на партия прѣди 3—4 години е направилъ компромисъ и съ радославистъ, и съ стамболисти въ Пловдивъ, за да се избере. Хората разпо разбиратъ компромиситѣ: едни не ги допущатъ по никакъвъ начинъ, други ги допущатъ по мѣстни условия, а трети допущатъ компромиси и съ своитѣ убѣждения. Това е въпросъ на съвѣсть и не може да бѣде мѣрило, за да се иска опорочаването на единъ изборъ.

Що се отнася до личността на г. Московъ, азъ оставамъ пакъ на старото си убѣждение, и много ми е жалъ, че г. Таслаковъ има куража да хвърля такива стрѣли срѣщу г. Московъ, (Цвѣтко Таслаковъ: Тукъ е компромисъ между двѣ шайки!) който се е борилъ въ стамболово врѣме тогава, когато г. Таслаковъ е служилъ на този режимъ. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата.)

Цвѣтко Таслаковъ: Азъ съмъ билъ чиновникъ на българската държава, а не на Стамболова! Азъ не съмъ независимъ демократъ...

Д-ръ Никола Геннадиевъ: Господъ да те пази отъ потурчинъ българинъ!

Драганъ Цанковъ: Г-да народни прѣдставители! Мене не ме занимава въпросътъ за избора; мене ме занимава въпросътъ за шайкитѣ. Шайка е имало, трѣбва да обър-

пете внимание, г-да! Кой е избранъ, кой не е избранъ, тамъ не е работа. Работата е какъ да изкоренимъ шайкитѣ. Тѣзи шайки — вие, по-старитѣ, знаете — се родиха още въ 1881 г., въ врѣме на пълномощията, т. е. прѣди пълномощията, и на тѣхъ бѣше шефъ г. Грековъ. (Смѣхъ.) Тогава се родиха тѣзи шайки. (Димитъръ Грековъ възразява нѣщо. — Димитъръ Петковъ: Малко по-рано. Азъ нали зная!) И по-рано 3—4 мѣсеца, когато се мислѣше, какъ да станатъ пълномощията. Слушайте, г-нъ Грековъ, азъ зная и какъ се взеха паритѣ. Тѣ се взеха отъ Хаджиеновата къща. (Д-ръ Никола Геннадиевъ: Въ 1884 г., когато бѣхте вие на власт, имаше единъ убитъ човѣкъ тукъ, въ София!) Слушай ти тамъ, азъ ще те провада незнамъ кѣдѣ! (Смѣхъ.) Кога говоря азъ, ти да мълчишъ и да слушашъ. (Д-ръ Никола Геннадиевъ: Азъ слушамъ и не те оскърбявамъ!)

Тѣзи шайки взеха още повече да вирѣятъ подъ извѣстния нашъ приятель Радославовъ. Какъ се наричаха тѣ? (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Дружинки.) Да, дружинки. Патриотически ли бѣха, или какъ бѣха, незнамъ. (Смѣхъ. — Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: „България за себе си!“) Да, „България за себе си“, и се спасявахъ България. Туй име остана на Радославова и като падна свѣтлината, Стамболовъ излѣзе на мегданъ. (Петъръ Пешевъ: Ами 9 августъ бѣше Вашъ шайкажилжъ! Съ шайка откраднахте първия Български Князь!) Слушай, г-нъ Пешевъ! Ще спасявате България — не ви е срамъ! (Силенъ смѣхъ. — Петъръ Пешевъ: 9 августъ, 9 августъ! Засрамите се отъ Вашето мипало!)

Прѣдседателъ: Г-нъ Пешевъ, моля Ви се, не прѣсичайте ораторъ!

Драганъ Цанковъ: Девети августъ е дѣдо на Българския народъ! Мълчи. Още не те е срамъ да говоришъ!

Е добръ, г-да, тѣзи шайки, както и въ Стамболово врѣме, тѣ си продължаватъ, но загубиха името... какво бѣше бе? „България за себе си“. (Смѣхъ.) Защото не бѣха съ г. Радославова. Е добръ, по злополучие останаха нѣколко градове, въ които бѣха се загнѣздили тия шайки и останаха имъ стълповетѣ. Напр., въ Враца, отъ Греково врѣме и отъ консерваторско врѣме тия останаха и до днесъ сжществуватъ. Подиръ дойде Стамболовъ — той направи Търново вертепъ отъ тѣзи шайки; подиръ Раховица и послѣ Плѣвенъ. А г. Стоиловъ като дойде, той (Георги Кирковъ: На готово.) на готово ги намѣри; останаха нѣколко и този г. Московъ е единъ отъ тѣхъ. Той не е на Стамболова, ами на г. Стоилова, отъ шайкитѣ на народняцитѣ, той е единъ отъ тѣхъ, единъ отъ ржководителитѣ. (Смѣхъ.)

Е добръ, г-да, азъ ви казвамъ да обърнемъ внимание върху туй: тамъ, дѣто сж останали стълповетѣ на тия бивши шайки, да гледаме да ги изкоренимъ, както е въ Враца. И да ви кажа, какъ ще ги изкоренимъ. Твърдѣ лесно. Щомъ е избранъ единъ прѣдставитель подъ покровителството на шайката, въ който градъ и да е, дѣто има шайка, трѣбва онзи прѣдставитель да не го приемаме, а да искаме анкета, за да излѣзе на мегданъ шайката какво е правила

и да се накаже строго. Ако правимъ сѣ тѣй, ще изкоренимъ тия шайки. Както, напр., сега е случаятъ г. Московъ, дѣто шайката на народняцитѣ и шайката на стамболовиститѣ станали ортаци тамъ. (Смѣхъ.) Вижъ, въ Враца шайката на консерваторо-стоилово-стамболовиститѣ сѣществува и днесъ; ти заповѣдваше, а полицията не се мѣси. Отивамъ на околийския началникъ и казвамъ, че шайката разгонва избирателитѣ. (Никола Козаревъ: Ама вашата шайка разгони.) Слушай ме. И до 2 часътъ трѣбваше да основемъ и ние шайка. (Смѣхъ. — Ржкоплѣскане отъ дѣсницата.) Дѣто ще се каже, туй сж направили и въ Орѣховица. Двѣтъ шайки приятелски се съгласили; околийскиятъ началникъ си сѣди въ стаята и казва: „азъ не се мѣся“; прѣдсѣдателтъ не може да вика войска, защото въ изборното мѣсто нѣма бой, а има такъвъ на пѣтя; и тамъ, на пѣтя, трѣбва да дойде околийскиятъ началникъ, той обаче, казва: „азъ не се мѣся на избори“, както ми казваше и онзи въ Враца — „азъ, казва, не се мѣся въ избори“. (Смѣхъ.) Двѣтъ шайки съединени се лвиха, а околийскиятъ началникъ си сѣди въ стаята — „нѣма, казва, какво да правя, войската не се вика.“ А тя стои въ околийското управление въ Враца — тамъ стоеше; трѣбваше подирѣ да се собие народътъ, да стане карашмалжъ, за да дойде войска. Тамъ, въ Лѣсковецъ, двѣтъ шайки ставатъ ортаци и не викатъ войска, а въ Враца не стана така, защото самитѣ шайки не бѣха ортаци и за това въ войската намѣрихме защита. Затуй, ако искаме да изчезнатъ тия шайки, всѣкога, когато сж избрани едни прѣдставители подъ покровителството на нѣкоя шайка, каквото ще да казва протоколътъ, да не го вѣрваме. Защото г. Московъ е приготвилъ и прѣдсѣдателя на бюрото и всички ги е приготвилъ. Той е достоенъ за това, азъ го зная. Затуй, г-да, нека да стане анкета. Проводѣте добри хора да изпитатъ и ако нѣма шайки, ако нѣма насилия, трѣбва да го утвърдимъ. Г-нъ Московъ е билъ офицеринъ, градоначалникъ е билъ тукъ, можемъ да го утвърдимъ. Работата е сега — оставѣте шегата на страна (Смѣхъ въ дѣсницата.) — всинца единодушно да рѣшимъ да направимъ анкета, да изпитаме, и, ако дѣйствително е имало шайки, тия шайкаджии да ги накажемъ, като кажемъ на тѣзи, които се избиратъ съ шайки, другъ пѣтъ да се не избиратъ съ шайки.

Тодоръ Влайковъ: Г-да! Въ провѣрочната комисиия азъ гласувахъ за утвърждението на този изборъ. Сега, обаче, се разкриха нѣкои нови обстоятелства изтъгнаха се нови мисли, и азъ се отказвамъ отъ тогавашното си мнѣние и ще поддържамъ мнѣнието за анкета. Ето по какви съображения. Въпросътъ за личноститѣ, които сж избрани, както и въпросътъ за тѣзи или онѣзи компромиси, би трѣбвало да се остави настрана; тѣзи работи сж важни за характеристика на нашитѣ политически нрави, но не сж необходими за да се рѣши утвърждението, анкетирането или касирането на единъ изборъ. Въ контестацията и въ особеното мнѣние се указватъ много факти, но не всички сж важни, не върху всички би трѣбвало да се спремъ, защото тѣ биха могли и повече да бждатъ и пакъ свършено да ви не говоря върху тѣхъ, както много пѣти не съмъ говорилъ

за контестации, които съдържатъ по 10, 15 и по 20 даже точки. Въпросътъ за войска, въпросътъ за кметуването на г. Москва и много такива дребни работи, съвсѣмъ не сж важни и не трѣбваше да се спираме на тѣхъ, ако бѣха само тѣ. Наистина, нѣкои г-да отъ другата страна, които говориха, взеха тия дребни факти и ги разшириха, като доказваха, че не сж основателни и като смѣтаха, че всички такива факти сж неоснователни, казваха, че и цѣлата контестация е неоснователна. Споредъ мене, единъ фактъ е важенъ и върху него можемъ да се спремъ и да искаме анкетирането или касирането на избора. Това е въпросната шайка. Г-нъ Ризовъ казва, че не сме си установили единъ критеріумъ, поради какво трѣбва да искаме анкетирането на единъ изборъ. Менѣ ми се струва, че ако има единъ въпросъ, по който да сме се установили не само сега, но и въ миналитѣ Събрания, то е въпросътъ, когато, отъ която и да е страна, полиция или шайка е възпрѣпятствувала на избирателитѣ, да упражнятъ своето право. Това е най-грубо опорочаващо сръдство въ всички избори, признато въ всички Събрания и случаи, което никой не може да откаже, че трѣбва да се взема прѣди всичко и повече отъ всичко прѣдъ видъ. Има и други опорочаващи сръдства, които не сж по-малко важни, но така или иначе, ние не ги възприемаме, както бѣше, напр., въпросътъ за подкуцитѣ или моралното влияние на полицията, които така или иначе, не сж възприемани отъ Събранията и не може да се възприематъ и отъ това Събрание. Но въпросътъ за материалното възпрѣпятствие на избирателитѣ е добръ установенъ. За него не може да се каже, че не сме съгласни, че не сме го вземали прѣдъ видъ досега, че поради него не можемъ да не анкетираме или касираме единъ изборъ. Тукъ въпросътъ за шайката, какъвто се указва въ контестацията и особеното мнѣние, е дѣйствително много важенъ, и само той да бѣше указанъ, трѣбваше да се спремъ, и него ако го нѣмаше, а двата послѣдующи други имаше, нѣмаше нужда да се спремъ. Въпросътъ е, дали дѣйствително е имало шайка. Ако имаше всички данни, ако бѣше напълно доказано, че е имало шайки, може би, ние щѣхме да искаме касирането. Но има данни, по които може да се сжди, че е достовѣрно да е имало такава шайка. Това сж отъ една страна заявленията, подавани въ деня на избора на бюрото, а отъ друга страна имаме и факта, за който се говори въ контестацията, че били разпѣдени маса избиратели отъ с. Добри-Дѣлъ и други села, което се потвърждава и отъ факта, че отъ 335 избиратели отъ това село, гласоподавали сж не повече отъ 15—20 души. Значи двѣ нѣща сж, които се потвърждаватъ. — Контестацията казва едно, фактитѣ отъ дневника дохождатъ да го потвърждаватъ. Отъ всичко казано излиза, че наистина това ще да е вѣрно и имаме основание съ достовѣрност да твърдимъ, че е имало такава шайка. Сега, единъ пѣтъ има шайка, азъ мисля, че не би трѣбвало да отиваме надалечъ и да разсѣждаваме, дали тая шайка е могла да измѣни резултата, защото самиятъ фактъ, че една отъ страницитѣ си е служила съ това порочно сръдство, шайкитѣ, и спечелва избора, това показва, че изборътъ въ основата си е пороченъ. Другъ е въпросътъ, ако една страна има шайка

и не сполучи, тогава не е вината нейна, че не е сполучила. Но тъй тя е сполучила и затова казвамъ, че даже да е била голѣма разликата между едната и другата листа, щомъ е сполучила, когато е имала на рѣдъ това опорочающе сръдство, би трѣбвало да искаме анкетиране. Но въ дадения случай можемъ да твърдимъ съ достовѣрностъ, че тази шайка е измѣнила резултата, още повече, че разликата между единъ отъ избранитѣ и единъ отъ слѣдующитѣ кандидати, които сж получили най-много гласове, е 400 и нѣколко гласа, понеже отъ даннитѣ въ дѣлото, имаме право съ същата достовѣрностъ да твърдимъ, че тя е разпѣдила нѣщо до 200 души избиратели на единъ пѣтъ, а твърдѣ лесно е да допуснемъ, че щомъ е могла да разпѣди 200 избиратели на единъ пѣтъ, тя на дребно въ нѣколко случаи е могла да разпѣди още нѣколко пѣти по 50 или 100 души и че други пѣкъ сж се изплашили. Това е било около обѣдъ. Щомъ се разчуло, че шайката бие, то мнозина избиратели просто не сж отишли, а не че сж разпѣдени, защото сж се уплашили отъ материално въздѣйствиѣ, просто отъ бой. Та като имаме прѣдъ видъ тѣзи съображения — като напирамъ главно на този единственъ фактъ и като моля да оставите настрана тѣзи дребни факти, на които се напирѣ отъ нѣкои отъ прѣдговорившитѣ, каквито компромиситѣ на избранитѣ лица, тѣхнитѣ мнѣния и пр. — само на този фактъ, като напираме, който се показва твърдѣ достовѣренъ, азъ мисля, че трѣбва да искаме анкета, за да се увѣримъ, че това, което го смѣтаме за достовѣрно, дали дѣйствително е вѣрно или не, и ако е вѣрно, ще искаме касирането на избора, а ако се окаже, че не е вѣрно, ще признаемъ, че ние сме се лѣгали въ своето заключение и не ще и дума, че ще признаемъ избора за правилень и редовень. Та азъ моля да искаме анкета за този изборъ.

Никола Козаревъ: (Отъ трибуната.) Г-да прѣдставители! Азъ ще бѣда много краткъ, само нѣколко думи ще кажа, понеже считамъ, че Събранието вече горѣ-долу си е съставило едно мнѣние за избора.

Г-да прѣдставители! Съглеждамъ днесъ при дебатитѣ на избора въ Горнѣ-Орѣховица едно пристрастие, при всичко, че ни се заявява отъ всички страни, че всички се въодушевяваме при разглеждането на изборитѣ да бѣдемъ безпристрастни. А това, че е така, служатъ самитѣ дебати, въ които прѣдговорившитѣ се изказаха по този изборъ. Прѣди всичко, г-да народни прѣдставители, досега при провѣряването на всички избори, сме се водили или сме имали за главно начало, да гледаме, дали въ единъ изборъ е дадена възможностъ на избирателитѣ да упражнятъ своитѣ избирателни права, или пѣкъ имъ е прѣпятствувано отъ страна било на властѣта, било на други лица: шайки, войска и пр. По Горнѣ-Орѣховския изборъ протоколитѣ сж подписани отъ всички членове на бюрата, както и отъ застъпникитѣ на разнитѣ листи, съ изключение само на застъпника на социалъ-демократа Каранѣшова, който, забѣлжете, е получилъ само 6 гласа. Значи, главниятъ контестаторъ, който оспорва изборътъ, е застъпникътъ на Каранѣшова, който е получилъ само 6 гласа! (Цвѣтко Таславковъ: Какви

6 гласа?) Шестъ гласа има само въ тая секция! Има второ едно оплакване отъ нѣкой-си Кондовъ, който се оплаква, че въ деня на избора не е можалъ цѣль день, или не е ималъ възможностъ да излѣзе, защото сж го заплашвали, а пѣкъ отъ друга страна, въ протокола се опровергава това нѣщо, защото виждаме, че този господинъ е билъ прѣброителъ и е присѣтствувалъ на изборното мѣсто и на слѣдующия день до 6 ч. сутренѣта. Главното оплакване е контестацията отъ избирателитѣ на Лѣсковецъ, Добри-Дѣлъ и Козаревецъ. (Докладчикъ Д-ръ Къжичо Милановъ: Отъ Козаревецъ нѣма оплакване!) Ако се не лѣжа, лични карти има само отъ тѣхъ. Интересното е, че въ оплакването не личатъ подписитѣ на Козаревци, а има само лични карти. Въ контестацията не се казва, че жителитѣ отъ с. Козаревецъ се оплакватъ, а пѣкъ лични карти намираме само отъ това село. Това е много интересно и заслужва внимание. Прѣждеговорившитѣ г. г. народни прѣдставители, които искаха анкета, наблѣгаха, че отъ с. Добри-Дѣлъ, имало върнати 335 души избиратели.

Е добръ, но при насъ има само 80 карти. 80 карти има отъ Дорби-Дѣлъ. Значи, трѣбва да приемемъ че 80 души избиратели не сж отишли, или не сж имали възможностъ да гласоподаватъ, но не и 335 души. Защото, забѣлжете, г-да народни прѣдставители, нѣма села, съ много малко изключения, дѣто всички избиратели да сж отишли на изборното мѣсто. Даже Еленскиятъ народень прѣдставителъ г. Йорданъ Теодоровъ, когато говорѣше противъ този изборъ — казваше, че Лѣсковчани отъ 1.930 души сж гласоподавали само 1.082; значи, 900 и нѣколко души не сж гласоподавали. Той намираше, тѣй да се каже, едно основание въ това, че самата секция е въ Лѣсковецъ и на Лѣсковчани е отнето правото отъ шайката на Москва да гласоподаватъ. Азъ го прѣсѣкохъ и го попитахъ: г-нъ Теодоровъ, кажете ми, въ Елена въ Вашия изборъ колко избиратели се явиха? Той каза: „20 или 30 души само не се явиха.“ Е добръ, г-да народни прѣдставители, при всичкото ми уважение къмъ г. Теодорова, азъ намѣрихъ, че той е казалъ една неистина, позволѣте ми да кажа, — една лѣжа, защото отъ изборното дѣло въ Елена се вижда, че отъ 1.314 души избиратели сж гласоподавали само 768 души. (Смѣхъ.) Е добръ, отъ 1.314 души избиратели да гласоподаватъ само 768, значи, че 55% сж се явили. (Йорданъ Теодоровъ: Тѣй ми казаха!) Мене това ми правѣше впечатление, защото веднага отъ ученическата скамейка съмъ ималъ работа съ избори различни и редкостъ е да се явятъ повече отъ 60% избиратели, но редкостъ е 66% да се явятъ или най-много 70%. Но да ми каже г. Теодоровъ, че въ Елена 20 души не сж се явили, това го не очаквахъ, защото ние виждаме, че около 600 не сж се явили; значи, 55% сж се явили. Какво има въ Лѣсковецъ? Отъ 1.930 души избиратели явили сж се и гласоподавали 1.082, а не сж се явили да гласоподаватъ 848 души избиратели. Вие, които живѣте въ градоветѣ, знаете, че редкостъ е гражданитѣ всички да отидатъ да гласоподаватъ, защото въ градоветѣ има много избиратели, които отѣжтствуватъ, а по нѣкой пѣтъ има и извѣстна

апатия, поради която не отиватъ, когато въ селата е друго. Една селска община, ако е близко и ако има съгласие, може да отидатъ и 90%, но има други села, които иматъ известна апатия, не отиватъ и 10%. Понеже прѣждеговорившиятъ базираха исканието си главно на това, че отъ Добри-Дѣлъ и Лѣсковецъ имало избиратели негласоподавали, защото били върнати, азъ ида да опровергая това тѣхно твърдение като неоснователно, още повече, че ние отъ Лѣсковецъ нѣмаме никакво оплакване, г-да прѣдставители. И какво искате да провѣрвате, когато избирателитѣ не се оплакватъ прѣдъ васъ; нѣмаме контестация отъ Лѣсковскитѣ избиратели да казватъ, че сж върнати, но само си дали картитѣ по една или друга причина, безъ да казватъ, че г. Московъ или властѣта сж станали причина да се отнематъ избирателнитѣ имъ права. Затова и азъ мисля, че ако приемемъ възгледа да назначимъ анкета, нѣма да бждемъ послѣдователни, а напротивъ ще ни обвинятъ въ пристрастие, тѣй да се каже, въ партизанство, защото отъ самитѣ рѣчи, както излиза отъ рѣчѣта на г. Теодорова, ние твърдимъ работи невѣрни, и, значи, ние искаме по една или друга причина партизански да се произнесемъ по този изборъ. Азъ нѣма да си измѣнявамъ мнѣнието, както го измѣни г. Влайковъ. Забѣлжете, че г. Влайковъ въ комисията бѣше за утвърдението на избора, когато се твърдише, че войската е била връщана отъ Москва, а когато се получиха свѣдѣния, че войската не е имала нищо общо съ Москва, той измѣни мнѣнието си. Защото, съгласѣте се, че сж отишли 10 души войници; Московъ е билъ занятъ съ избора и не е ималъ възможностъ да види тия войници. Това не е твърдение, което да може да опорочи кандидата Москва. (Георги Кирковъ: За шайката нищо не казахте!) За шайката казвамъ, че ние нѣмаме данни и оплаквания; прѣдъ насъ избиратели не се явяватъ да се оплакватъ, че имъ е отнето избирателното право. Имаме контестация и избирателни карти отъ с. Козаревецъ, а отъ Лѣсковецъ нѣмаме. (Георги Кирковъ: Медицински свѣдѣтелства има!) Вървамъ. (Тодоръ Влайковъ: Медицинскитѣ актове нѣматъ ли значение?)

Прѣдседателъ: Моля Ви се не дѣйте задава въпроси, защото по тоя начинъ никога нѣма да свършимъ!

Никола Козаревъ: (Продължава.) Но сега, ако желаете да пратите анкетна комисия, за да констатира факта, че трима души се облъскали, прѣди малко самъ Дѣдо Цанковъ призна, когато се докладва Врачанския изборъ, че имало шайка и властѣта не вземала никакви мѣрки, та г. Цанковъ се принудилъ да каже на своитѣ млади момчета да образуватъ една по-силна тълпица и да отиде въ изборното мѣсто да ги разгони. (Драганъ Цанковъ: Азъ не се противѣхъ, ако стане анкета!) При Вашето призвание Народното Сѣбрание утвърди избора, защото мислѣше, че нѣма нужда да се взема рѣшение да се провѣри фактътъ, че трима души се скарали, наранили или конгузили. Това е фактъ установенъ. Азъ не го успорявамъ. Но ние за да сметемъ единъ изборъ за опороченъ, главно е да видимъ: има ли данни и оплаквания, съ които да се удостоверява,

че на известно число избиратели е отнето правото да гласоподаватъ, или ако биха гласоподавали, ще се измѣни ли резултатътъ или не. Такива свѣдѣния нѣмаме; напротивъ, имаме оплакване отъ 80 избиратели отъ Добри-Дѣлъ, които, ако дѣйствително сж отишли да гласоподаватъ за въ полза на пропадналата листа, пакъ нѣмаше да се измѣни резултатътъ на избора. Ето защо азъ поддържамъ мнѣнието, което изказахъ въ комисията, да се утвърди изборътъ.

Министъръ Иванъ Вѣлиновъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ вземамъ думата по Горнѣ-Орѣховския изборъ не да говоря по неговото сжщество, защото го не знамъ, не съмъ го изучилъ, при всичко, че и азъ бѣхъ единъ отъ пропадналитѣ въ тая околия кандидати. Това е, може би, пръвъ пътъ, дѣто отъ тая маса може да се каже, че единъ пропадналъ кандидатъ-министъръ не си е далъ даже трудъ да изучи избора въ оная околия, дѣто той е пропадналъ.

Подиръ тая встъпителна бѣлѣжка, правя още една, а именно, че азъ говоря не като министъръ, а като народенъ прѣдставителъ. И моля това хубаво да се запомни, за да не се смѣта, че въ онова, което азъ говоря, Правителството е въ какво-годѣ отношение ангажирано.

Отъ дебатитѣ, които се размѣниха напоследѣтъ, азъ видѣхъ съ голѣмо съжаление, че ако ние въ нашитѣ дебати по провѣрката на изборитѣ не бихме влагали толкозъ страсть и, — да употребя думата на уважаемия г. Козаревъ — толкова пристрастие, ние можахме да се съгласимъ да вотираме единодушно или за утвърдението на избора, или за анкетирането му, понеже, слава Богу, прѣдложение за касиране нѣма.

Сега азъ питамъ: защо не бихме могли ние да се споразумѣмъ върху анкетата? Едно отъ двѣтѣ: или шайки въ Лѣсковецъ и изобщо шайки въ Горнѣ-Орѣховската околия е имало, и г. Иванъ Московъ и неговиятъ колега г. Димитъръ Петковъ ще трѣбва да се помирятъ съ своята сждба, да бждатъ касирани подиръ една анкета, или шайки е нѣмало, и избраницитѣ сами трѣбва да поискатъ анкета, за да докажатъ, че тѣ стоятъ тука по истински изразената воля на народа, а не по желанието на шайкитѣ. Защо, питамъ азъ, не можемъ да се съгласимъ върху това? Ако шайки е имало, азъ познавамъ много добръ г. Москва и съмъ увѣренъ, че той нѣма да стои тукъ като шайкаджийски избраникъ, самъ ще напусне залата; ако ли цѣкъ шайки е нѣмало, той трѣбва да се моли за анкета, защото инѣкъ смѣло могатъ да му кажатъ: „ти като се противишъ на анкетата, боишъ се, че тя ще установи, какво шайки е имало и ще бждешъ касиранъ.“

Азъ мисля, че щомъ като въ единъ изборъ има даже косвени, намеки доказателства за сжществуването на физическа сила, била тя полицейска, или шайкаджийска, която е посѣгнала върху волята на избирателитѣ, най-интересуванитѣ въ анкетата сж не народни прѣдставители изобщо, а избраницитѣ на тая околия, срѣщу които има обвинение, че тѣ сж резултатъ не на свободно изказани народенъ гласъ, а на насилията, упражнени отъ полицията, или шайкитѣ.

Ето защо, азъ бихъ молилъ и дѣсницата, и лѣвцата, и болшинството, и меншинството, да вотирайтъ за анкета, не защото сѣмъ увѣренъ, че шайки е имало — въ такъвъ случай щѣхме да вотираме за касирането на избора, — ами да се удостовѣри: дѣйствително ли уважаемитѣ наши колеги г. г. Иванъ Московъ и Димитъръ Петковъ сж народни избраници отъ Горнѣ-Орѣховската околия, за да ги утвърдимъ единодушно, или пъкъ че сж избраници на шайки — и тогава даже да не става нужда да ги касираме, ами тѣ сами да се не явятъ въ Камарата.

Тоя начинъ на разсѣждане, ми се струва, ще ни отърве отъ тѣзи — често безполезни — дебати, които ни настройватъ единъ срѣщу други и отнематъ скъпото врѣме на Народното Сѣбрание, а въ края на краищата никаква полза никому не принасятъ.

Йорданъ Теодоровъ: Прѣдговорившиятъ г. Козаревъ ме обвини въ пристрастие. Нека бжде извѣстно на господству, че не принадлежа на никаква партия и, слѣдователно, нѣмамъ никакво пристрастие, никаква омраза нѣмамъ съ г. Московъ, напротивъ сме приятели. Но азъ се възмутихъ отъ инсинуациитѣ или отъ клеветитѣ, защото може да е клевета, дѣто се говори, че кметътъ на Лѣсковецъ прѣдвождалъ шайки и за собствения си изборъ, и за честта на него прѣдложихъ това, както и за честта на Сѣбранието. (Никола Козаревъ: Добръ, ама никой не се оплаква!)

А за това, дѣто ме изкарва лъжецъ, че сѣмъ излъгалъ, че въ Елена само 20 — 30 души не сж гласоподавали, то е вѣрно, но отъ махалитѣ наоколо. Еленската община не е като Лѣсковската — може да има повече, които не сж гласоподавали. Азъ попитахъ Еленчани, колко души не сж гласоподавали, и тѣ ми казаха, че има 20 — 30 души, а наоколо има села, които не сж дошли. Когато въ гр. Лѣсковецъ не е така. Азъ не обичамъ да лъжа и още повече за работи, за които нѣмамъ интересъ. Азъ не сѣмъ правилъ справка, но попитахъ, колко Еленчани не сж гласоподавали и казаха ми 20 — 30 души, а околнитѣ села може да не сж дошли.

Тия обяснения имахъ да дамъ.

Димитъръ Ризовъ: Г-да прѣдставители! Извинѣте, че ще кажа нѣколко думи. Като знаехъ, колко силно е култивирано чувството на деликатностъ у г. Вѣлинова, азъ очаквахъ, че той ще говори за утвърдението на избора. И знаете ли защо? Защото една анкета на тоя изборъ, когато контръ-кандидата е единъ министъръ, може да даде съвършено обратенъ резултатъ на онакъ справедливостъ, която всички ние търсимъ. Г-нъ Цанковъ когато каза, че за Враца искалъ анкета, той е правъ и нѣма защо да се бои. Но не трѣбва да се забравя, че избранитѣ въ Горнѣ-Орѣховица не влизатъ въ редовитѣ на правителственото болшинство, и, въ добавѣкъ, човѣкътъ, който е пропадналъ тамъ днеска е министъръ, та хората, безъ ничие наущение, безъ ничие внушение, просто отъ малодушие, могатъ днесъ да дадатъ показанія съвършено противни на ония, които очакваме. (Отъ лѣвцата: Не е вѣрно!) Вие хиляди пѣти сте говорили, че има юнашки избиратели и има изби-

ратели малодушни, както има избиратели активни, има и избиратели пасивни. Ако вие не допущате, че има малодушни избиратели, тогава какъ допущате, че шайката ще ги сплаши — защото шайката не може да сплаши юнашки избиратели. Триста пѣти се говорѣ туку и г. Таслаковъ, който говори всѣки денъ по 10 пѣти, заяви, че неговитѣ избиратели нито полицията, нито шайки могатъ да ги сплашатъ. Ако полицията не може да сплаши юнашки избиратели, тогазъ какъ ще ги сплаши една шайка? Значи, плашатъ се отъ шайка ония избиратели, които сж малодушни. Сега, ако има малодушни избиратели, които се плашатъ отъ шайки, безсѣмъно е, че самото обстоятелство — съвършено случайно днесъ, — че пропадналиятъ кандидатъ е министъръ може да ги накара, безъ всѣкакво влияние, да дадатъ показанія, които ще доведатъ съвършено до обратенъ резултатъ. Не забравяйте, че разликата въ гласовѣтъ не е особено голѣмо — разликата е само отъ 600 гласа. Около 200 души контестирайтъ, че сж били пропѣдени. Много лесно е да се намѣрятъ още нѣколко села да кажатъ, че и тѣ сж сплашени... (Петъръ Станчевъ: Дѣ ги има?) Има ги въ контестацията, казано е и отъ застъпникитѣ на пропадналитѣ кандидати. И за туй, защото вѣрвате на контестацията, искате да я провѣрите съ анкета. А тая анкета може да даде съвсѣмъ другъ резултатъ.

Азъ само на туй искахъ да обърна внимание и ще очаквамъ отъ г. Вѣлинова да бжде толкова деликатенъ въ това отношение, щото, безъ да измѣнява убѣжденията, които изказа и които сж вѣрни, прѣдъ видъ на този елементъ, съвършено случаенъ, който се намира въ дадения изборъ, самъ да поиска да не дохожда работата до анкетиране на избора, защото и най-добритѣ хора, които ще пратимъ могли биха да бждатъ въведени въ заблуждение.

Министъръ Иванъ Вѣлиновъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ, да ви кажа правото, заблѣжихъ въ пѣколкото думи казани отъ почтениа Кюстендилски народенъ прѣдставителъ едно ужасно противорѣчие, което не мога да си обясня. Той захвана съ единъ комплиментъ по мой адресъ, който ме силно лѣсти и за който му благодаря, а отъ друга страна свърши, че азъ — деликатния по неговото мнѣние човѣкъ — ще стана причина да накарамъ добродушнитѣ селяни отъ Горнѣ-Орѣховската околия, само защото сѣмъ министъръ, да лъжатъ. (Димитъръ Ризовъ: Безъ да щѣте!) Азъ искамъ анкета за да се удостовѣри, имало ли е въ Горнѣ-Орѣховица шайка, която е пропѣдила избирателитѣ. Отъ такта на членовѣтъ на анкетната комисиа зависи да разпитатъ — не малодушнитѣ хора, които могатъ да лъжатъ въ полза на единъ съвършено безобиденъ министъръ, който никога нѣма да наказва за това, че били казали туй, или онуй, и който нѣма да се интересува дори какво прави анкетната комисиа и отъ кого се състои, ами ще разпита... (Венедиктъ Поповъ: Но, който при това е министъръ!) Има министъръ, г-нъ Поповъ, има и министъръ. Не е сѣ едно: е ли министъръ Стамболовъ или Радославовъ, или пъкъ е Сарафовъ, или Венедиктъ Поповъ. (Венедиктъ Поповъ: Съгласенъ сѣмъ! —

Димитъръ Петковъ: Нѣма никаква разлика, г-нѣ Бѣлиповъ!) Това не е сѣ едно. Азъ имамъ честта да кажа на Народното Сѣбрание, че нито съмъ изучвалъ Горнѣ-Орѣховския изборъ. Азъ въ дѣйствителностъ не съмъ пропадналъ кандидатъ. Пропадналъ съмъ въ Горнѣ-Орѣховица, — да — но съмъ избранъ на други двѣ мѣста съ 12.000 гласа. Това впрочемъ не е нужно. Нѣма да се поинтересувамъ дори, какво ще направи анкетата, но за честта на Горнѣ-Орѣховската околия и особено за честта на избраницитѣ, които се обвиняватъ, че сж насилили волята на избирателитѣ и не сж дали възможностъ свободно да се изрази гласътъ на народа въ тая околия, казвамъ не безусловно да се произведе анкета — това ще рѣши Народното Сѣбрание, — а да се провѣри станалото. Азъ нѣма да вотирамъ за този изборъ; за никой изборъ не съмъ вотираалъ отъ 120-тѣ, които сж разгледани досега, и тукъ нѣма да се интересувамъ — но нека, повтарямъ, Народното Сѣбрание изобщо приеме формулата за анкета за да нѣма тежестъ върху Горнѣ-Орѣховския изборъ, че той не е резултатъ на свободната воля на народа. Ще ли приемете анкета, ще ли утвърдите избора, това е ваша работа. Азъ станалъ отъ една високо морална и чисто философска точка зрѣние да кажа моето възрѣние тукъ по тоя изборъ, и да помоля и болшинството, и меншеството да се споразумѣятъ и да вотиратъ, ако обичатъ, всички за анкета: народнитѣ прѣдставители отъ болшинството — защото искатъ да видятъ, каква е била волята на избирателитѣ на Горнѣ-Орѣховската околия, а ония отъ меншеството, въ това число и избраницитѣ отъ тая околия — да отхвърлятъ отъ себе си обвинението, че сж си служили съ шайки. Това бѣше моята мисль. Мислѣхъ, че може да се намѣри единъ модусъ, дѣто и болшинството, и меншеството да се съгласятъ. Азъ самъ повтарямъ, нѣма да гласувамъ ни за утвърдението на избора, нито за анкета, защото не съмъ гласувалъ по никой изборъ и нѣма да гласувамъ и по настоящия. Азъ станалъ само да кажа, че е желателно да се избере този пкъ; Народното Сѣбрание е суверенно, обаче, да рѣши както ще. Декларирамъ още единъ пкъ, че избирателитѣ отъ Горнѣ-Орѣховската околия знаятъ, че азъ съмъ министъръ, по тѣ знаятъ още, какъвъ човѣкъ съмъ азъ; тѣ знаятъ, че върху никого нѣма да упражня влияние, а още по-малко ще да се интересувамъ отъ анкетата. (Димитъръ Ризовъ: И върху това не се съмнѣваме. — Венедиктъ Поповъ: Има партизански умове, г-нѣ Министре!) Ако всички партизани бѣха като мене и като Васъ, а особено като мене, не щѣше да има туй партизанство, а щѣше да има служене на олтаря на Отецеството. (Ржкоплѣскане отъ лѣвицата. — Венедиктъ Поповъ: Ама ако!)

Христо Конкилевъ: Азъ ако взехъ, г-да прѣдставители, думата, взехъ я заради туй, защото се възмутихъ отъ г. Ризова, който излиза тука съ едни доводи толкова неоснователни, да иска да ви убѣди, че изборътъ въ Горнѣ-Орѣховската околия е законенъ, и вие да го признаете за законенъ. Най-много ми стана смѣшно, когато той каза, че важността не е въ сѣществуването на шайкитѣ, и по-

дирѣ, въ втория си говоръ, той каза, че шайкитѣ не могатъ да уплашатъ юнашкитѣ избиратели. Вие помните тукъ, прѣди два дена, г. Ризовъ когато нападна едного отъ групата, като призоваваше на помощъ г. Гудева; и когато излѣзе той при трибуната съ юмрукъ, г. Ризовъ измѣни гласа си, потрепера и се уплаши. (Димитъръ Ризовъ: Протестирамъ! Отъ Стамболова не се оплаши Ризовъ, а не отъ Гудева!) Азъ бѣхъ свидѣтель. Опзи, г-да прѣдставители, който е присѣствувалъ на избори, който знае какво нѣщо е шайка, коситѣ трѣбва да му настрѣхнатъ! И тука въ тая свещенна ограда веднажъ за винаги трѣбва да се заличи това позорно име за народа, и тамъ, дѣто има шайка, прѣдвождана отъ когото и да е, трѣбва този изборъ, ако не се касира, да се анкетира за да можемъ ние съвѣстно да си вдигнемъ гласа за, или противъ. Тукъ ясно се доказва и отъ контестацитѣ и отъ личнитѣ показания на самия избранникъ г. Московъ, който ми е личенъ приятель, че сж се съединили двѣ шайки. Защо сж се съединили? Разбира се, да биятъ избирателитѣ. И това било изборъ! И тѣзи хора ги е страхъ отъ анкета! За туй азъ напълно сподѣлямъ мнѣнието, щото този изборъ да се анкетира.

Цоло Мисловъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ нѣма да говоря по избора. Искамъ да обърна вниманието ви по онова, което за да постигне г. Козаревъ, обвини г. Теодорова въ неистинско казване (Венедиктъ Поповъ: Той е самъ защитникъ на себе си!) и за да си прѣдаде тежестъ на думитѣ, за да го върватъ, посочи на цифри за да изобличи г. Теодорова. Азъ ще посоча на цифри за да изобличи него, че Еленската община не се състои... (Не се чува.) тукъ съ 100 той ги натовари. Вънъ отъ това, Еленската община не се състои отъ Елена, а има и околни махали, така че г. Теодоровъ е правъ като казва... (Не се чува.)

Никола Козаревъ: Азъ черпя тия свѣдѣния отъ изборното дѣло!

Василь Кжнчовъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ искамъ да кажа най-накрая нѣколко думи по този изборъ. Съ доводитѣ на г. Ризова не съмъ съгласенъ, защото не допускамъ, че влиянието на г. Бѣлинова може да попрѣчи на една правилна анкета. Но не съмъ съгласенъ и съ мнѣнието на г. Бѣлинова, че при всѣки изборъ, дѣто има какво-годѣ съмнѣние — не сериозно съмнѣние — за сѣществуването на насилие върху избирателитѣ, трѣбва да производимъ анкета. Щомъ нѣмаме сериозно съмнѣние, начало на доказателства, както казватъ адвокатитѣ, че е имало насилие върху избирателитѣ, нѣма защо да пращаме анкета. Ако имаме такова съмнѣние отъ доклада, който се направи, трѣбва да искаме анкета. Въ другъ случай, правилно би било мнѣнието на г. Бѣлинова, ако самитѣ избрани бяха, поискали анкета.

Министъръ Иванъ Вѣлиновъ: Това поддържамъ и азъ: тѣ да поискатъ анкета.

Прѣдсѣдателъ: Тѣ не искатъ анкета, г-нѣ министре!

Василь Кжнчовъ: Но, ако тѣ сами не искатъ анкета и ние нѣмаме сериозни доводи да мислимъ

че има насилия върху изборителитѣ, ми се чини, че не ще има нужда отъ анкета. Самиятъ изборъ не съмъ го проучилъ, но отъ това, което чухъ, и което видѣхъ тука, сериозни доводи за насилия на изборителитѣ, че имъ е погрѣшено да се изкажатъ добръ, или че е погрѣшено на гласоподавателитѣ да проведатъ тъкмо тѣзи човѣци, които сж искали, азъ не видѣхъ; заради това бихъ мислилъ, че можемъ по тоя изборъ да минемъ безъ да искаме анкета.

Прѣдсѣдателъ: Г-нъ Цановъ има думата.

Димитъръ Петковъ: За да прѣкратимъ, дайте и на насъ думата и да се свърши.

Найчо Цановъ: Съвѣмъ кратъкъ ще бѣда. Искамъ да отговори най-напрѣдъ на г. Козарева, който хвърли сѣнка върху свѣстѣта на г. г. народнитѣ прѣдставители. Г-нъ Козаревъ и въ комисията по провѣрката на изборитѣ и тукъ присѣтствуваше и е забѣлѣжилъ нѣщо, което въ никое друго Сѣбрание не е имало, нѣщо, което никога не е бивало, а именно, че ние отъ болшинството, често пѣти гласуваме разнo, по разни избори. Доказателство затова е, че и по днешния изборъ има прѣдставители на разни мнѣния. Г-нъ Цанковъ е на едно мнѣние, а г. Кънчовъ е на друго. Като е така, въ какво пристрастие можемъ да се обвинимъ ние? Въ какво пристрастие може да се обвинимъ и по другитѣ избори? Ако трѣбваше да издадемъ едно рѣшение още въ тази Камера по тоя изборъ, то по нѣкой начинъ това рѣшение нѣмаше да бѣде въ полза на избранитѣ кандидати, защото има маса данни при дѣлото, които опoрочаватъ избора; но ние искаме да се увѣримъ по-хубаво, искаме да дадемъ всичката възможностъ на едната и на другата страна да прѣдставятъ своитѣ доказателства, за да видимъ, дали дѣйствително е нарушена свободната воля на изборителитѣ отъ казаната околия. Нека ми бѣде позволено да се не съглася съ уважаемия мой съсѣдъ г. Ризовъ, който моли г. Бѣлинова да се откаже отъ своитѣ искания, за да се направи анкета. И защо? (Димитъръ Марковъ: Г-нъ Бѣлиновъ не иска анкета. Това самъ го каза сега. Защо се славате на това?) Затуй, защото би могли да се повлияятъ изборителитѣ отъ неговото име, като министъръ, за да дадатъ лъжливи показания. Г-да народни прѣдставители! Може би въ други врѣмена това да е бивало така, но азъ не допушамъ, че ще се намѣри нѣкой министъръ сега, че ще се намѣри нѣкой депутатъ отъ болшинството, който като отиде въ околията, дѣто сж избрани г. г. Петковъ и Московъ, ще иска да събере лъжливи свѣдѣния отъ изборителитѣ. За честѣта на това положение, което завзе България отъ 19 февруарий тази година, азъ недопушамъ, че е възможно да се иска пристрастно анкета. (Димитъръ Ризовъ: Никой това не е говорилъ!) Вие говорихте! (Димитъръ Ризовъ: Името ще сплaши изборителитѣ.) Каза се, че нѣмало сѣдебно прѣслѣждане и нѣмало никой да се оплаква на прокурора. Ако бѣше се оплакалъ нѣкой на прокурора, и ако имаше сѣдебни данни, щѣхме още днесъ да касираме избора. Но понеже нѣма оплакване, искаме чрѣзъ анкета да се увѣримъ, дали дѣйствително е сѣществувала шайка, дали избранитѣ сж плодъ на шай-

каджийски изборъ, или сж плодъ на свободната воля, изказана отъ изборителитѣ на Горнѣ-Орѣховската околия.

Цвѣтко Таслаковъ: Отказвамъ се.

Прѣдсѣдателъ: Тѣй като никой не иска думата, то г. г. избранитѣ отъ тая околия, ако желаятъ, могатъ да говорятъ. Г-нъ Петковъ има думата.

Димитъръ Петковъ: Г-да прѣдставители! Ще говоря много малко. Може би, нѣмаше да взема думата да говоря, ако г. Бѣлиновъ, въ качеството си на министъръ, не бѣше станалъ да говори. (Министъръ Иванъ Бѣлиновъ: Не говорихъ въ качеството на министъръ.) Когато говорите отъ онази маса, каквото щете да казвате, вие сте министъръ.

Г-нъ Бѣлиновъ захвана отъ това да се извинява, че по провѣрката на изборитѣ сѣществувала една страсть, а между тѣмъ, той въ говоренето си свърши съ страсть и поиска нѣщо, което не очаквахме — че непрѣмѣнно да се назначи анкета. (Министъръ Иванъ Бѣлиновъ: Не съмъ казалъ това нѣщо!) Вие го казахте единъ пѣтъ и сега си извъртате думитѣ. Въпросътъ не се касае за моята кожа, защото ми потвърдихте единъ изборъ, но въпросътъ е за г. Московъ и затова мога да ви говоря безъ страсть. Г-нъ Московъ не е мой приятелъ, не е мой партизанинъ, защото той е отъ друга партия. Ние обиколихме много мѣста въ България. Отидохме и въ Горнѣ-Орѣховица, както пѣтувахме въ всичкитѣ градове, и понеже знаехме какви сж страститѣ и партиитѣ тамъ, и като видѣхме, че може да се сбиятъ, за да се избѣгне това нѣщо, споразумѣхме се съ г. Московъ. И така, той се яви като кандидатъ отъ едната страна, и отъ нашитѣ приятели — единъ; но тѣ, за да избѣгнатъ всѣкакъвъ раздоръ помежду си, положили моята кандидатура, нѣщо което азъ даже не прѣдполагахъ. И вмѣсто да го подобрите, вие отивате и го укорявате. Защо? Защото сме направили компромисъ съ г. Московъ. И г. Московъ, вслѣдствие на туй, взелъ двѣтъ шайки и армията и — върви! Мисля, че когато се говори за шайки, трѣбва да бждемъ по-прѣдпазливи. Не може да се говори за шайка тамъ, дѣто кметътъ има извѣстно влияние и за когото отъ града излизатъ да гласоподаватъ 1.000 и толкова души изборители. Азъ не зная дали трѣбва да се обвинява г. Московъ за туй, че той се е интересувалъ, че е вземалъ мѣрки като кандидатъ да се избере. Г-нъ Бѣлиновъ не е билъ тамъ, но неговиятъ другаръ, който е билъ тамъ, сигурно се е интересувалъ, защото виждате, че е отишълъ даже дотамъ, че е могълъ да събира картитѣ, за да констатира избора, и да го развали. Не можете да искате отъ г. Московъ, като кандидатъ, да сгърне ржцѣ и да не отива при изборителитѣ да работи, за да се избере. Тамъ дѣто се срѣщнатъ двама противници, естествено е, че може да стане сблъскване, но отъ това да се дойде до заключение, че г. Московъ е ималъ шайки, това е малко прѣкалено. На друго мѣсто обвиняватъ полицията, че прѣдвождала шайки. Тукъ нѣма това, и взематъ другъ пѣтъ. Вчера рѣшихме нѣколко избора, въ които сѣщо имаше контестації и имаше много да се говори, но между тѣмъ, ние отъ опозицията не искахме нищо да говоримъ; ние излизаме

само тогава, когато излизате да говорите по нашите избори. Казваше се въ една контестація, че сж върнати 900 души избиратели, че сж давани заявления въ деня на изборитѣ, че се отнела свободата на избирателитѣ, че се прѣпятствува на избирателитѣ и т. н., но ние по тѣхъ не вземахме думата, защото мислимъ, че избраницитѣ сж изпратени така сжщо, както и вие всички. Избирателната борба е сериозна борба; тя не е както кога се стои въ къщи. Тя е сериозна борба и не може да бжде избранъ оня, който не отива да се бори. Може да бжде съ 5 или 8 гласа повече, както г. Влайковъ — който 2—3 пкти се е отказвалъ и ако се откаже още единъ пктъ ще стане свети Петъръ — между тѣмъ ние считаме, че може да е билъ много порядъченъ изборъ и не спориме. Тукъ не е такава работата. Тукъ виждате, че е имало сериозна борба и отъ двѣтъ страни. Който познава Горнѣ-Орѣховската околия, той знае много добръ, че тамъ има едни г-да Буровци, богати хора, търговци, които сж познати много добръ, и които искали да се избиратъ. Отъ друга страна, нашитѣ приятели като виждатъ, че сж противъ тѣхъ, взематъ г. Московъ съ тѣхъ за другаръ и спечелватъ избора. Какво странно има тукъ, и защо да се говори за шайки, когато двѣ партии сж се съединили. Ако бѣше една, тогава бѣше възможно да се прѣдположи, че е могла да върши насилия. Вижете отъ дѣлото и отъ контестаціитѣ, не се казва, че полицията прѣдвождала шайка. Обвинявате г. Московъ, че е билъ на чело на нѣкаква шайка. Азъ, прѣди всичко, не вѣрвамъ, че г. Московъ има нужда отъ шайка, защо миналото лѣто, когато станаха митинги и разни други движения противъ десетъка, ние видѣхме, че г. Московъ се тури на чело на всички вѣлнения и митинги, които станаха въ Лѣсковецъ и Търново и видѣхме още тогава, че той има извѣстно значение. Можете да анкетираете избора, както щете, но ако го анкетираете — г. Ризовъ много право забѣлѣзва — но, когато се анкетира единъ изборъ, дѣто има противникъ единъ министъръ, сѣ има извѣстенъ кедевецъ. Едно нѣщо бихъ ви казалъ и то е, че ако отидете до крайностъ въ тази околия може да има да паднатъ жертви въ бждъще, защото нито г. Московъ ще се откаже, нито азъ морално ще се откажа да го подкрѣпя и твърдѣ е възможно да станатъ неприятности и много по-голѣми жертви, отколкото досега. (Цвѣтко Таслаковъ: Не се заканвайте. Ние знаемъ, че сте способни затова!) Защото противната страна не може да сгърне ржцѣ, когато отива да се бори и затова недѣйте мисли, че и ние ще сгърнемъ ржцѣ. Макаръ да сте правителство сега, но въ бждъще, когато станатъ допълнителнитѣ избори, вие ще видите какъ ще станатъ, и ще почнете съ този езикъ, съ който ние днесъ говоримъ. Да не вѣрвате, че вие ще направите евангелски избори, както говорите. Трѣбва да живѣете въ България, за да знаете това. (Цвѣтко Таслаковъ нѣщо възражава.) Вашиятъ пискливъ гласъ отъ бирничеството го знае.

Азъ не вѣрвамъ, че по този изборъ ще стане нужда да излѣзе да говори единъ министъръ и, нѣма съмнѣние, по единъ косвенъ начинъ да иска анкета. Най-послѣ, то е ваша воля, приемѣте това искане и направѣте, каквото искате. Менъ ми се чини, че най-право е, ако потвърдите

избора, защото нѣма разлика между тоя изборъ и изборитѣ, които вчера утвърдихте. Съ това, което искате, какво ще направите? Ще усилите още повече онова убѣждение, че вие съ два аршина мѣрите. Тамъ, дѣто сж избрани нѣкои наши приятели, рѣшавате едно, а дѣто сж избрани ваши приятели, рѣшавате друго. Азъ ви казвамъ, че и да ме касирате, пакъ нѣма да се отървете отъ мене, пакъ неможете да ме изпждите отъ тукъ, защото и отъ друго мѣсто съмъ избранъ.

Иванъ Московъ: Г-да народни прѣдставители! Ще ви кажа, че въ тая околия азъ не съмъ насаденъ вчера, когато сж станали изборитѣ; въ тая околия съмъ работилъ отъ 15 години насамъ и съ тѣзи избиратели, съ които вие ни обвинявате въ шайкаджилжѣ, съмъ дѣлилъ скърби и радости. Азъ не съмъ шайкаджия, шайка не съмъ водилъ. Като имамъ задъ гърбътъ си 1.500 граждани Лѣсковчани, азъ нѣмамъ нужда отъ шайка, за да гоня 150 или 200 души избиратели отъ нѣкои села; защото имайте прѣдъ видъ, че градътъ го имамъ задъ гърба си не само въ тѣзи избори, ималъ съмъ го и по-напрѣдъ, защото, както ви казахъ, не съмъ избранъ вчера, а нѣколко пкти въ тая околия: като народенъ прѣдставитель съмъ избранъ въ по-миналитѣ събрания; избранъ съмъ и въ окръжния съвѣтъ, и понастоящемъ по довѣрието на сжщитѣ граждани съмъ и кметъ на гр. Лѣсковецъ. Г-нъ Радославовъ, който бѣше тѣй даже неразборчивъ по тия работи, като знаеше, че имамъ хора задъ гърба си, не искаше да бжда касиранъ, като народенъ прѣдставитель и като градски кметъ. Ще ви кажа едно нѣщо: анкета не искамъ; ако изборътъ ми е опороченъ, касирайте го, защото г. Петковъ ще приеме Бургазкия изборъ, а пакъ въ Горнѣ-Орѣховица ще стане вторъ изборъ. И тѣй избирателитѣ стоятъ въ тревога. Та ще ви моля, или да касирате избора, или да го потвърдите.

Прѣдсѣдателъ: Туриамъ го на гласуване.

Има прѣдложение за анкета. Който е за това прѣдложение, моля да си вдигне ржката. (Гласове: Меншество! — Други гласове: Болшинство.) Г-да квестори!

Квесторъ Ангелъ Крушковъ: Г-не прѣсѣдателю, 68 гласуватъ противъ анкета.

Прѣдсѣдателъ: Колко сж всичкитѣ?

Квесторъ Христо Конкилевъ: Азъ четохъ, че 60 стоятъ долу, не вдигатъ ржка.

Прѣдсѣдателъ: Моля да станатъ прави тѣзи, които сж за анкета.

Квесторъ Ангелъ Крушковъ: 53 сж прави.

Квесторъ Атанасъ Блажевъ: 53.

Прѣдсѣдателъ: Меншество, г-да.

Ще туря тогава на гласуване утвърждението на избора.

Димитъръ Марковъ: Нѣма прѣдложение противъ избора и затова нѣма нужда да се туря на гласуване. (Гласове: Да се гласува!)

Прѣдсѣдателъ: Моля ония г. г. прѣдставители, които сж за утвърждението на избора, да станатъ прави.

Квесторъ Ангелъ Крушковъ: 64 сж за утвърждението!

Прѣдсѣдателъ: 64 гласуватъ за утвърждението. Събра- нието утвърждава избора. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата. — Гласове: Петъ минути отидихъ.)

Давамъ 10 минути отидихъ.

(Слѣдъ отидихъ.)

Прѣдсѣдателъ: (Звъни.) Отдихътъ изтече и засѣда- нието се продължава.

Г-нъ докладчикътъ по Кесаревския изборъ има думата.

Манолъ Златановъ: Г-нъ прѣдсѣдателю! Г-нъ Хала- чевъ е боленъ, мисля, че не би било добръ да се разгледа изборътъ му въ негово отсъствие.

Прѣдсѣдателъ: Съгласни ли сте, г-да! (Гласове: Съгласни сме!)

Минаваме на слѣдующия изборъ.

Димитъръ Ризовъ: Тъкмо това щѣхъ да кажа, само признайте, че тая болестъ може да се продължи и по-дълго врѣме. Заради това, азъ бихъ молилъ да се разгледа Кеса- ревския изборъ въ първото слѣдующе засѣдание и приа- телитъ на г. Халачева да го прѣдупрѣдятъ, а, ако не дойде, и въ негово отсъствие може да го разгледаме.

Манолъ Златановъ: Азъ имамъ съобщение, като прѣд- сѣдателъ на комисията, че той утрѣ ще дойде.

Прѣдсѣдателъ: Ще се тури на дневенъ редъ за утрѣ и тогава ще се рѣши въпросътъ, дали въ негово отсъствие да се разгледа изборътъ, или не.

Г-нъ Шиваровъ, докладчикътъ по Рупчоския изборъ, има думата. (Нѣкои отъ прѣдставителитъ: Нѣма го. Слѣдующиятъ изборъ да се докладва!)

Османъ-Пазарскиятъ изборъ да се докладва, съгласни ли сте, г-да? (Гласове: Съгласни сме!) Г-нъ Влайковъ има думата.

Драганъ Цанковъ: Не е ли добръ, г. докладчикътъ намѣсто да ни казва тамъ на колко секции е раздѣлено и не знаа какво си, да ни каже, че комисията еди-кой си изборъ е приела за редовенъ и моли Народното Събрание да го утвърди? Ако иска нѣкой думата, добръ, ще говори; ако не иска, да се потвърди по-скоро. Защо да се чете половина часъ подробно? Ако има, че комисията иска анкета или касиране, тогава може да се говори. А сега, каквото е приела комисията. 40 души има въ комисията, ще каже една четвъртъ отъ Народното Събрание — да не ги върваме! Като казватъ, че приематъ избора, да го приемемъ; нѣма защо да чакаме половина часъ тамъ да се докладва. Туй искахъ да кажа.

Димитъръ Ризовъ: Азъ мисля, че способътъ, прѣдло- женъ отъ г. Цанкова, колкото и да е експедитивенъ, не може да се приеме, защото комисията — както бѣше съ

избора, който туку-що утвърдихме — бѣше на мнѣние да се утвърди, а пъкъ туку-що се искаше анкета. Ето защо трѣбва да има докладъ, само желателно е докладътъ да бѣде колкото е възможно по-кратъкъ.

Димитъръ Марковъ: Азъ напълно подържамъ мнѣ- нието на г. Драгана Цанковъ за избори, какъвто е, напр., Рупчоскиятъ, за който нѣма абсолютно никакви контестации и комисията ги е намѣрила правилни и редовни. Г-нъ до- кладчикътъ като заяви това нѣщо, веднага да се гласува, освѣнъ, ако има прѣдставители, които биха искали да го- ворятъ противъ заключението на почитаемата комисия.

Прѣдсѣдателъ: Ще моля г. докладчика да бѣде колкото е възможно по-кратъкъ. Ето какво мога да на- права, защото на неговата съвѣсть остава да осветли Събранието, както намира за добръ.

Докладчикъ Тодоръ Влайковъ: Г-да прѣдставители, въ Османъ-Пазарската околия при изборитъ е имало двѣ секции. И въ двѣтъ секции изборътъ се е свършилъ мирно и тихо. Въ първата секция, Османъ-Пазарската, никакви заявления, никакви особени мнѣния не е имало. При вто- рата секция е имало нѣколко заявления, нѣкои общини да гласоподаватъ по-рано. Имало и едно заявление, че секре- тарътъ на околийския началникъ агитиралъ. Прѣдсѣдателътъ излѣзълъ, видѣлъ че никой не агитиралъ въ изборното мѣсто и заявлението останало безъ послѣдствие. Въ про- токола нищо друго нѣма — никакви особени мнѣния, както казахъ, никакви оспорвания. Въ резултатъ получили гла- сове: г. Стефанъ Ивановъ — 1.317, Мехмедъ Герей Ма- судовъ — 956 и Пантелей Ковачевъ — 765. Прогласенъ е за избранъ г. Стефанъ Ивановъ. Но има една контестация отъ 154 души избиратели. Сега, ако искате, да укажа всички точки отъ тая контестация. (Гласове: По-важнитъ!) Изобщо въ контестацията се указва на моралното влияние на полицията; указва се, че разтурили общини прѣди избора, че уволнили околийския началникъ и помощника на око- лийския началникъ и назначили нови; указва се, че нѣкой си замѣстникъ на мюфтията или ужъ прогласенъ за такъвъ въ Османъ-Пазаръ, билъ събралъ избиратели въ джамията, билъ държалъ нѣкаква рѣчь, размѣнялъ бюлетини и пр.

Комисията остави контестацията безъ послѣдствие и призна избора за правиленъ и редовенъ на слѣдующитъ основания: първо, въ протокола нѣма нито сѣнка отъ нѣ- какви доказателства, нито нѣкои заявления, нито нищо; второ, въ самата контестация има нѣколко факти, които опорочаватъ контестацията въ самата ѣ сжщностъ — тѣ по- казватъ, че умишлено контестаторитъ изопачаватъ истината. Казва се, че по-напрѣдъ не е имало помощникъ на око- лийския началникъ турчинъ, а тогава само прѣди изборитъ е назначенъ. Азъ направихъ справка въ Министерството на Вътрѣшнитъ Работи и се оказа, че по-прѣди е имало такъвъ, уволненъ въ началото на м. януарий и назначенъ на негово мѣсто другъ. Значи, това не е вѣрно. Послѣ, много силно се намира на едно обстоятелство, което иде тъкмо да покаже, че е имало всички гаранции изборътъ

въ самото изборно мѣсто да бѣде правилень. Нѣколко дѣня прѣди избора е било разтурено кметството въ Османъ-Пазаръ, а паднали по жрѣбие да бѣдѣтъ членове въ бюротъ кметѣтъ и единъ отъ членовѣтъ на общинския съвѣтъ. Кметѣтъ въ сѣщото врѣме е билъ кандидатъ за народень прѣдставитель, като противна листа на този, който е избранъ. Сега, контестаторитѣ, които, както се вижда, излизатъ отъ срѣдата на приятелитѣ на този пропадналъ кандидатъ, оспорватъ: когато кметството било разтурено, когато не е имало въ въ дѣня на избора фактически кметъ, а тричленна комисиия, защо кметѣтъ да бѣде оставень като членъ въ изборното бюро. Искатъ да кажатъ, че сѣ били извършени беззакония, но на този кметъ е била дадена най-голѣма гаранция, като членъ въ бюротъ да прѣгледа и провѣри, какъ става изборѣтъ. Безъ да се спира човѣкъ на това, дали е трѣбовало, споредъ закона да се измѣни този съставъ на бюротъ, да се прѣмахне кметѣтъ и да се турятъ хора отъ тричленната комисиия или не, но фактъ е, че е била дадена най-голѣма гаранция на този кандидатъ, за да провѣри какъ става изборѣтъ. Когато се намира толкова много на това, като най-важно обстоятелство, то иде да опорочи и самата контестация. Дѣйствително, има голѣма достовѣрность, че е имало морално влияние въ избора отъ полицията. Самиятъ фактъ, че сѣ разтурени общини прѣди избора, че е назначень новъ околийски началникъ, че е назначень помощникъ околийски началникъ, че е уволненъ мюфтийскиятъ намѣстникъ, показва, че е имало такова нѣщо. И ако искаме да бѣдемъ строги тѣй, както би трѣбовало да бѣдемъ при единъ изборъ, ако имаше у насъ установень вече този политически моралъ, какъвто би трѣбовало да има, на това основание само би трѣбовало да искаме, прѣди всичко, доказателства за тѣзи работи, та тогава да се анкетира. Но засега, комисиията, като признава това обстоятелство, че е имало морално влияние на полицията, сѣ пакъ признава, че изборѣтъ трѣбва да се утвърди, защото споредъ сегашнитѣ наши политически нрави това се считало нѣщо като обикновено. (Гласове: Да се гласува!)

Прѣдсѣдателъ: Тѣй като никой не иска думата, ще дамъ на гласуване мнѣнието на комисиията, да се утвърди изборѣтъ станалъ въ Османъ-Пазарската околия. Които сѣ съгласни съ това мнѣние да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Утвърждава се.

Г-нъ докладчикѣтъ по избора станалъ въ Рупчоската околия има думата.

Докладчикъ Георги Шиваровъ: Г-да прѣдставители! Рупчоската околия е била раздѣлена на 2 секции. Тя си избира единъ народень прѣдставитель. Първата избирателна секция се казва Рупчоска, съ центъръ Чепеларе, а втората — Хвойненска, съ центъръ Хвойна.

Въ първата, Чепеларска секция, изборѣтъ е почналь наврѣме, гласоподаването е вървѣло тѣмъ до 6 ч. вечерята и не е останалъ нито единъ избирателъ да гласоподава. Прѣзъ дѣня на избора не е постѣпило никакво оплакване отъ нѣкого, че му е отнето избирателното право. Протоколѣтъ, както и прѣбройтелнитѣ листове сѣ подпи-

сани отъ цѣлото бюро и отъ застѣпникитѣ, безъ особено мнѣние. Въ тази секция най-много гласове е получилъ Антонъ Бозовски. Той има 765 гласа, а слѣдующитѣ по него — 59 гласа, 20 гласа и т. н.

И въ втората избирателна секция на тази околия, тѣй нарѣчената Хвойненска избирателна секция, изборѣтъ е подкачилъ тѣмъ въ 7 ч. сутринята; гласоподаването е вървѣло тихо и мирно. Прѣзъ дѣня не е имало никакво оплакване, никакво смущение; гласоподаването е привършено тѣмъ въ 7 ч. вечерята. Отъ резултата на избора се вижда че тамъ г. Бозовски е получилъ 447 гласа, а другитѣ сѣ получили много по-малко. Тѣй щото, въ двѣтъ секции въ тая околия, споредъ книгата, тукъ е избранъ г. Бозовски.

Слѣдъ избора до Народното Събрание сѣ постѣпили нѣколко заявления, нѣколко оплаквания. Двѣ заявления има дадени: едното е отъ с. Павелско, Рупчоска околия, а другото отъ избирателитѣ на Рупчоската околия. Съдържанието и на двѣтъ заявления е почти едно и сѣщо. Оплакватъ се отъ поведението на околийския началникъ, че той е билъ назначень по искането на избрания отъ Рупчоската околия г. Бозовски, (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Има ли удостовѣрение?) че е ходилъ да агитира и въ надвечерието на избора е викаль съ стражари кметовѣтъ на с. с. Ситово, Лилково и Малево, за да ги държи до 28 януарий, до дѣня на избора, като ги заплашвалъ, че ако не поддържатъ правителствената листа, или г. Бозовски, когото смѣталъ за правителственъ кандидатъ, щѣлъ да ги държи арестувани, и още много други заплашвания. Слѣдъ като му дали обѣщание, на другия дѣнь ги пусналъ. Дадени имъ били бюлетини да раздаватъ на избирателитѣ за въ полза на г. Бозовски. И двѣтъ заявления сѣ, както казахъ, съ едно и сѣщо съдържание и подписани съ много подписи, завѣрени отъ кметовѣтъ.

Има дадени въ срокъ до Народното Събрание 5 телеграми отъ кметовѣтъ на с. с. Шейтаново, Ситово, Лилково, Малево и Югово, които казватъ въ телеграмитѣ, че тѣ напълно поддържатъ дадената контестация отъ с. Павелъ. Секцията, както и комисиията, провѣри чрѣзъ мене и се видѣ, че повечето отъ лицата, които сѣ подписали контестациитѣ, сѣ гласоподавали въ дѣня на избора. Това се вижда отъ избирателния списѣкъ. Тѣй щото, секцията, както и комисиията, намѣри тѣхнитѣ оплаквания за неоснователни и призна избора, станалъ въ Рупчоската околия, за редовень и правилень, и като такъвъ моли почитаемото Народно Събрание да утвърди избрания г. Бозовски за народень прѣдставитель на Рупчоската околия.

Драганъ Цанковъ: Тѣй като, както чухме сега, околийскиятъ началникъ викаль кметовѣтъ да ги заплашва, то бюротъ трѣбва да пише едно писмо на Министерството, че таквозъ и таквозъ нѣщо е направено, и г. Министерѣтъ да го вземе подъ отговорность. Нали сте съгласни? (О ба ждатъ се: Съгласни!)

Докладчикъ Георги Шиваровъ: Оплакването, г-да народни прѣдставители, не е отъ тѣзи избиратели, на които ужъ е било отнето избирателното право, а отъ с. Павелско

и отъ други избиратели на Рупчоската околия. Оплакването собствено се отнася за 13 турски села отъ тази околия, на които ужъ били дадени бюлетини да гласоподаватъ за г. Бозовски, а не за опозиционните кандидати. И въ конкретния случай оплакването е дадено отъ други избиратели, и комисията ги намъри за неоснователни. (Драганъ Цанковъ: Нейсе, да се гласува!)

Прѣдсѣдателъ: Турямъ на гласуване заключението на комисията, да се утвърди изборътъ, въ Рупчоската околия. Които сж съгласни да се утвърди изборътъ станалъ въ Рупчоската околия, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Утвърждава се.

Г-нъ Найчо Цановъ, докладчикъ по избора, станалъ въ Каваклийската околия, има думата.

Найчо Цановъ: Азъ не съмъ докладчикъ, а г. Урумовъ.

Манолъ Златановъ: Ще моля да се отложи докладътъ на избора станалъ въ Каваклийската околия, тъй като сирѣмъ одного отъ избраницитъ, именно г. Гендовичъ, има свѣдѣния въ комисията, че не притежава условията, които законътъ изисква отъ онѣзи, които си поставятъ кандидатурата за народенъ прѣдставитель. Тѣзи книжа азъ получихъ въ комисията, когато се разглежда изборътъ, нѣмахъ ги и за това не можахъ да бждатъ разгледани. Сега редовно е да се отложи изборътъ, за да бждатъ разгледани отъ провѣрочната комисия и да си даде заключението по тѣхъ, и паралелно съ другитъ въпроси, които ще се възбудятъ по избора, да бждатъ разгледани отъ Събранието. Това считамъ, че е необходимо да стане и затова мисля да се отложи това докладване.

Докладчикъ Апостолъ Урумовъ: Струва ми се, че не ще има нужда да се отлага докладването на избора, защото ще можемъ да прочетеме тѣзи документи и Събранието ще може да се произнесе. (Гласове: Добрѣ!)

Манолъ Златановъ: Моля, г-да! Вчера стана такова нѣщо: не бѣше докладвано въ комисията и се отложи да се докладва. Въпросътъ е за едни книжа отъ сѣдилището и банката. Тѣ трѣбва да бждатъ докладвани въ комисията, за да вземе едно зрѣло рѣшение по тѣхъ и да излѣзе туку съ едно обмислено прѣдложение.

Никола Козаревъ: Като членъ въ провѣрочната комисия, ще кажа, че когато се гласува изборътъ на Каваклийската околия отъ прѣдсѣдателя Златановъ, въпросътъ се положи така: отъ свѣдѣнията, които имаме до сега, приемате ли избранитъ г. г. Гендовичъ и Аргиряди въ Каваклийската околия и считате ли избора за правиленъ и редовенъ? Тѣй че, г. прѣдсѣдателътъ отъ по-рано трѣбва да е взелъ мѣрки да събере нѣкои свѣдѣния, и чудно е че сега, когато излѣзе докладчикътъ на трибуната, ни ги съобщава. Отсутра ние имаме засѣдание и можеше да ги съобщи на провѣрочната комисия. Азъ мисля, че не би трѣбвало да се отлага докладътъ на избора, но направо г. Златановъ да даде нѣкои обяснения по контестацията за г. Гендовича.

Манолъ Златановъ: Комисията, когато разглежда избора станалъ въ Каваклийската околия, азъ имамъ свѣдѣния, но нѣмахъ никакви данни по въпроса, затуй поставихъ въпроса така: които приематъ, че по тѣзи данни, които имаме и пр. Г-нъ Козаревъ хубаво е обърналъ внимание на тази постановка. Слѣдъ това се получиха тѣзи книжа и нѣма време кога да бждатъ докладвани на комисията. Ако г. Урумовъ мисли, че ще може да освѣтли Събранието по тѣзи книжа, азъ ще му ги дамъ. Азъ мога да ги докладвамъ самъ, имамъ заключение по тѣзи книжа, но мисля, че нѣма да бжде редовно. Безъ да говоря противъ г. Гендовича, мисля, че трѣбва да се докладватъ на комисията и тя да вземе по-обмислено рѣшение, да излѣзе съ нѣщо обдумано.

Прѣдсѣдателъ: Има прѣдложение за отлагане доклада на Каваклийския изборъ. Които сж за това отлагане, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Тѣй щото, отлага се докладването на тоя изборъ.

Христо Гендовичъ: За кога се отлага? Понеже става двадесетъ деѣя се отлага този изборъ, нѣма защо да се отлага повече, а утрѣ да се гледа въ Събранието.

Манолъ Златановъ: Обѣщавамъ на г. Гендовича, че утрѣ ще бжде разгледанъ отъ комисията.

Христо Гендовичъ: И ще бжде докладванъ въ Събранието.

Манолъ Златановъ: Прѣлѣстно!

Прѣдсѣдателъ: Минаваме на втория прѣдметъ отъ дневния редъ.

Иванъ Московъ: Г-да народни прѣдставители! Понеже вчера имаме засѣдание, а днешното не бѣше по правилника и понеже часътъ е напрѣдналъ и утрѣ ще имаме засѣдание, азъ моля да се вдигне засѣданието. (Гласове: Не е изчерпанъ дневниятъ редъ!)

Прѣдсѣдателъ: Има прѣдложение за вдигане на засѣданието.

Димитъръ Христовъ: Ще кажа двѣ думи за внесеното прѣдложение да се вдигне засѣданието. Скоро наближава да се вдигнатъ и безъ това тѣзи засѣдания прѣдъ видъ на наближающитъ празници. Но менъ ми се струва, че въ продължение на 30 деѣя работимъ по провѣрката на изборитъ и не сме ги свършили, слѣдователно, сме работили сравнително малко. Днесъ работихме 3—4 часа. Струва ми се, не е голѣма умора и може да се продължи засѣданието още 2—3 часа, за да се прѣгледатъ нѣкои избори. (Нѣкои отъ прѣдставителитъ: Избори нѣма!) Тогазъ слѣдующиятъ дневенъ редъ и законопроектътъ за отмиѣнение закона и наредбитъ по печата да мине на второ четене.

Прѣдсѣдателъ: Събранието би желало да знае, дали докладчикътъ по този законопроектъ за отмиѣнението наредбитъ по печата е готовъ.

Спасъ Ивановъ: Още не е миналъ прѣзъ комисията. Ние се занимаваме съ провѣрка на избори и затова още комисията не се е събирала.

Прѣдсѣдатель: И той не е готовъ. Слѣдователно, трѣбва да минемъ на третия прѣдметъ отъ дневния редъ: първо четене законопроекта за административното дѣленіе територията на държавата. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Министра нѣма!)

Прѣдсѣдатель: Иванъ Ев. Гешовъ.

Секретари: { Д-ръ Андрей Ходжевъ.
Манолъ Златановъ.
Д-ръ Коста Икономовъ.
Д-ръ Петъръ Гудевъ.
Никола Поповъ.
Никола Козаревъ.

Има прѣдложение за вдигане засѣданието. Които сж за това прѣдложение, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Приема се.

Засѣдание ще имаме утрѣ и пръвъ предметъ на дневния редъ ще бѣде докладване на избори.

Засѣданието се вдига.

(Вдигнато въ 7 ч. вечерята.)

Подпрѣдсѣдатели: { Василъ Кжнчовъ.
Атанасъ Краевъ.

Секретари: { Найдень Кормановъ.
Константинъ Серафимовъ.
Василъ Димчевъ.
Апостолъ Урумовъ.
Александъръ Малиновъ.
Д-ръ Паскалъ Табурновъ.

Началникъ на Стенографическото бюро: Т. Хр. Гължбовъ.